

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษา
2. สภาพการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว
3. หลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร
 - 3.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 3.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 3.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 3.4 การพัฒนาหลักสูตร
4. สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
5. แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา
6. บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. การประเมินหลักสูตร
 - 7.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
 - 7.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตร
8. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
กับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างประชากรที่มีคุณภาพ โดยกำหนดให้รัฐจัดการศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ และจัดหลักสูตรในระดับต่าง ๆ โดยให้ความเสมอภาคแก่บุคคลให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดเป็นหมวดต่าง ๆ ไว้ 9 หมวด สำหรับมาตราที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษา มีดังนี้

มาตรา 22 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 24 (1) กำหนดไว้ว่า ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

มาตรา 27 กำหนดไว้ว่า (1) ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ (2) ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง จากข้อกำหนดตามมาตราต่าง ๆ ข้างต้น มีความหมายเป็นข้อปฏิบัติที่สัมพันธ์กัน เป็นองค์ประกอบแสดงภาพรวมในด้านการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสาระสำคัญ เหตุผล และเจตนารมณ์ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

สภาพการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาด้านวิชาการ จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1, 2547)

1. ระดับปฐมวัย เพื่อให้เด็กเรียนก่อนวัยเรียนการศึกษาระดับบังคับทุกคน ได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข บนพื้นฐานของความเป็นไทย และความเป็นสากล สามารถประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัด ความสามารถของแต่ละบุคคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว แบ่งเป็น 2 เขต ดังนี้

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ประกอบด้วย 5 อำเภอ ดังนี้

2.1.1 อำเภอเมืองสระแก้ว	มีสถานศึกษาในสังกัด 65 แห่ง
2.1.2 อำเภอเขาฉกรรจ์	มีสถานศึกษาในสังกัด 28 แห่ง
2.1.3 อำเภอวังน้ำเย็น	มีสถานศึกษาในสังกัด 28 แห่ง
2.1.4 กิ่งอำเภอวังสมบูรณ์	มีสถานศึกษาในสังกัด 17 แห่ง
2.1.5 อำเภอคลองหาด	มีสถานศึกษาในสังกัด 22 แห่ง
รวมทั้งสิ้น	160 แห่ง

สถานศึกษาทั้งหมดมีจำนวน 160 แห่ง แยกเป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษา 116 แห่ง สถานศึกษาระดับขยายโอกาสทางการศึกษา 32 แห่ง และสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา 12 แห่ง

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ประกอบด้วย 4 อำเภอ ดังนี้

2.2.1 อำเภออรัญประเทศ	มีสถานศึกษาในสังกัด 28 แห่ง
2.2.2 อำเภอวัฒนานคร	มีสถานศึกษาในสังกัด 19 แห่ง
2.2.3 อำเภอตาพระยา	มีสถานศึกษาในสังกัด 79 แห่ง
2.2.4 กิ่งอำเภอโคกสูง	มีสถานศึกษาในสังกัด 15 แห่ง
รวมทั้งสิ้น	141 แห่ง

สถานศึกษาทั้งหมดมีจำนวน 141 แห่ง แยกเป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษา 98 แห่ง สถานศึกษาระดับขยายโอกาสทางการศึกษา 34 แห่ง และสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา 9 แห่ง

สภาพปัญหาสำคัญด้านคุณภาพการศึกษา

นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วทั้ง เขต 1 และเขต 2 มีศักยภาพด้านวิชาการค่อนข้างต่ำ วัดจากผลการทดสอบระดับชาติ (National Test) ประจำปีการศึกษา 2546 เขต 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาที่ได้คะแนนสูงสุด คือ ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.35 วิชาที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ ภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 31.71 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาที่ได้คะแนนสูงสุด คือ ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 48.14 วิชาที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ วิชาคณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 30.48 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1, 2547)

ส่วนผลการทดสอบระดับชาติ (National Test) ประจำปีการศึกษา 2548 เขต 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาที่ได้คะแนนสูงสุด คือ ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 40.00 วิชาที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ ภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 31.13 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาที่ได้คะแนนสูงสุด คือ สังคมศึกษา คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.54 วิชาที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ วิชาภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 28.30 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2, 2548)

จากคะแนนเฉลี่ยดังกล่าว จะเห็นว่าผลการทดสอบระดับชาติของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 และเขต 2 อยู่ในระดับต่ำทั้งสิ้น ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ จากการนิเทศติดตาม พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ และมีความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนน้อย คุณภาพของผู้เรียนบางส่วนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัวยากจน ทำให้การมาเรียนไม่สม่ำเสมอ มีปัญหาการจัดหาอุปกรณ์การเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2, 2548, หน้า 42)

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

การปฏิรูปการศึกษา เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนไทยที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นทั้งคนดี เก่ง มีความสุข มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จึงได้มีการปฏิรูปโครงสร้างและระบบบริหารใหม่ โดยนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกว่า “ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคล หลักธรรมาภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป

การบริหารงานของเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว

กลยุทธ์การดำเนินงานของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว

1. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย
2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
4. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
5. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องการอ่าน
7. พัฒนาระบบข้อมูลให้มีมาตรฐาน

8. บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้องค์กรเครือข่ายเพื่อสร้างสิทธิโอกาส คุณภาพ การจัดการศึกษา และประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา
9. พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการศึกษา
10. ส่งเสริมการสร้างทักษะวิชาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างสุขภาพ พลานามัยที่สมบูรณ์

หลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตามจะไม่สำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ ถ้าไม่มีหลักสูตร เป็นโครงการและเป็นแนวทางในการให้การศึกษา การให้การศึกษาหมายถึง การให้วิชาความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังทัศนคติและค่านิยม และการเสริมสร้างความเจริญเติบโตและ สมบูรณ์ทางกาย หรืออีกนัยหนึ่งการให้การศึกษาคือ การพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า “หลักสูตร” ไว้หลายทัศนะด้วยกัน เช่น

สัจ จูทรานันท์ (2532, หน้า 16) กล่าวว่าหลักสูตรเปรียบเหมือนแบบแปลนการจัดการ การเรียนการสอน ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนจะทำให้การจัดการศึกษา ดำเนินไปด้วยดีทั้งแก่ตัวผู้เรียนเอง และช่วยให้ครู อาจารย์มีทิศทางและมีสิ่งกำหนดในการสอน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีสอน สื่อการสอน การวัดและ ประเมินผล หลักสูตรจึงมีความสำคัญเป็นแผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ

วารินทร์ สิ้นสูงสุต (2542, หน้า 12) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา

ธีราร บัวศรี (2542, หน้า 73) ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักสูตรว่า ตามแนวความคิดใหม่ หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทางการศึกษาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกฝน อบรมต่าง ๆ อย่างดีที่สุด จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนอย่างมีความสุข สามารถประกอบ อาชีพได้ตามปรารถนา

สุมิตร คุณากร (2544, หน้า 5) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการ การให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับ ความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

สิริพร บุญญานันต์ (2544, หน้า 124) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนหลักสูตร ซึ่งหมายถึงทั้งส่วนที่เป็นข้อกำหนดรายการสอนและส่วนที่เป็นกระบวนการทั้งปวงเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามข้อกำหนดนั้น

พนัส หันนาคินทร์ (2545, หน้า 187) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

กู๊ด (Good, 1998, p. 151) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนวางแผนจัดให้แก่ผู้เรียน

แซส (Zais, 1999, p. 45) กล่าวว่า หลักสูตร มีความหมายอย่างกว้าง ๆ อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก หลักสูตร คือ เครื่องมือชี้ทางให้เห็นแผนการศึกษาของผู้เรียน และประการที่สอง หลักสูตร คือ เครื่องมือชี้ขอบข่ายของการศึกษา

ทาบา (Taba, 1997, p. 18) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อให้ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะนี้ถึงจุดมุ่งหมายได้

ฟินิกซ์ (Phenix, 1997, p. 11) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ความรู้ทั้งหมดที่มาจากหลักวิชาที่ระบบการศึกษากำหนดแนวทางไว้ให้ การเรียนการสอนที่สนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรเน้นกระบวนการสอนแบบสืบสวนสอบสวน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้แจ้งเห็นจริงในเนื้อหา ความรู้ต่าง ๆ อันจะทำให้ความรู้ลึกซึ้งไปอีกระดับความรู้ด้านต่าง ๆ นั้น ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาใดบ้าง

โครว์ (Crow, 1980, p. 250) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

เซลเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1998, p. 4) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ความพยายามของโรงเรียนที่จะก่อให้เกิดผลการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนาทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

แฮส (Hass, 2000, p. 4) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกรอบของทฤษฎีและการวิจัยในอดีตและปัจจุบันเป็นพื้นฐาน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักสูตร เป็นสิ่งที่ต้องมีการวางแผนล่วงหน้าก่อนนำมาใช้ โดยจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ให้แน่นอนลงไป ว่าต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนอย่างไร หลักสูตรไม่ใช่รายวิชาหรือเนื้อหาสาระของวิชาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของการผสมผสาน

เพื่อบูรณาการระหว่างองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะส่งผลออกมาในรูปของมวล
ประสบการณ์และกิจกรรม ซึ่งสถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน และ
งานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การบริหารหลักสูตร ซึ่งถือเป็นงานหลักของโรงเรียน
ผู้บริหาร โรงเรียนและครูทุกคนจะต้องร่วมมือให้ความสนใจเอาใจใส่ศึกษาพัฒนางานให้มี
ประสิทธิภาพอันจะเป็นผลโดยตรงต่อการพัฒนาตัวผู้เรียนต่อไป

ความสำคัญของหลักสูตร

ความสำคัญต่อการศึกษารวม มีผู้กล่าวว่าถ้าต้องการทราบว่าการศึกษารวม
ประเทศใดมีคุณลักษณะอย่างไรมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงใด ประเทศมี
ความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ฯลฯ ให้ดูจากการศึกษาของประเทศนั้น ทั้งนี้เพราะความสามารถ
ในการจัดการศึกษาได้ทั่วถึง ความเสมอภาค ระดับการศึกษาของประชากรส่วนรวม สัดส่วนและ
ปริมาณของผู้ได้รับการศึกษาสาขาต่าง ๆ ย่อมสะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตย และชี้ให้เห็น
ศักยภาพของประชากรของประเทศในด้านต่าง ๆ การที่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงและเสมอภาค
โดยเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชากรทุกเพศทุกวัยได้มีสิทธิในการศึกษาเล่าเรียนทัดเทียมกัน
ย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย ทำนองเดียวกัน สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ
เช่น วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ฯลฯ ย่อมชี้ให้เห็นศักยภาพ
ในด้านนั้น ๆ ว่ามีอยู่มากน้อยเพียงไร เราคงจะเห็นแล้วว่า ถ้าไม่มีหลักสูตรการที่จะให้การศึกษา
แก่เยาวชนและประชากรของชาติย่อมกระทำไม่ได้ ทั้งนี้เพราะว่าหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอด
เจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ ในการจัดการศึกษานั้น
สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนแต่ละวัยแต่ละ
ระดับการศึกษา ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน ดังนั้นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะให้
ความมั่นใจได้ว่าเยาวชนรวมทั้งผู้เรียนทั้งมวลจะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้ก็คือหลักสูตรนั่นเอง

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 9-11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็น
สิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ
ซึ่งบอกให้กัปตันหรือครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดหมายปลายทางของการเรียน
การสอนคืออะไร และระหว่างทางที่จะไปจะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้นว่าต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วย
หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียนการสอน
นั้นตัวผู้เรียนเองก็จำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่าจะเรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้
จะต้องเตรียมการอย่างไร จึงจะสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การที่การเรียน
การสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติ
หน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

สุณีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างใดอีกด้วย

ในการจัดการศึกษาที่จะบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยหลักสูตรเป็นเครื่องมือนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการจัดการศึกษาจะไม่มีวันสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ได้เลย หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการศึกษาที่เดียว

จากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว พอสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียน และสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร
9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นเช่นไร
10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญเนื่องจากเป็นโครงร่างที่กำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก และสังคมโดยเฉพาะเมื่อใช้หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้วก็เป็นที่ยังได้ว่าผู้เรียนแต่ละสาขา และแต่ละระดับการศึกษา จะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้า

บทเรียนในอนาคตว่าเป็นอย่างไรอีกด้วย ดังนั้น หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายพลเมืองให้มีคุณภาพเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้หลายประการ เช่น กรมวิชาการ (2543, หน้า 165) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 8 ประการ คือ

1. หลักการ เป็นทิศทางหรือแนวทางที่จะบอกหรือนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
2. จุดหมาย เป็นความต้องการของการจัดการศึกษาหรือของสังคมที่จะให้ผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. โครงสร้าง เป็นส่วนที่กำหนดกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งมีทั้งบังคับและส่วนที่ให้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นข้อกำหนดเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะหรือทัศนคติในแต่ละรายวิชา
5. เนื้อหาของรายวิชา เป็นข้อกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
6. สื่อการเรียน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมหรือกำหนดวิธีสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักทำ และรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ
8. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบนักเรียนว่ามีความรู้ ความเข้าใจและความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

กมล สดุดะเสริฐ (2544, หน้า 23) กล่าวว่า หลักสูตรมีส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. กิจกรรมด้านการสอน
3. งานประเมินผล

พนัส หันนาคินทร์ (2545, หน้า 193) กล่าวว่า หลักสูตรที่จัดดำเนินการขึ้นควรมีองค์ประกอบดังนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. หลักการและโครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาหลักสูตร

4. การนำหลักสูตรไปใช้

5. การประเมินหลักสูตร

โกสินทร์ รังสยาพนธ์ (2545, หน้า 63) ได้กำหนดองค์ประกอบและกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ หมายถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของวิชาต่างๆ ในหลักสูตร

2. เนื้อหาวิชา

3. วิธีการสอนและการจัดดำเนินการ

4. การประเมินผลตามหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1997, p. 424) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร

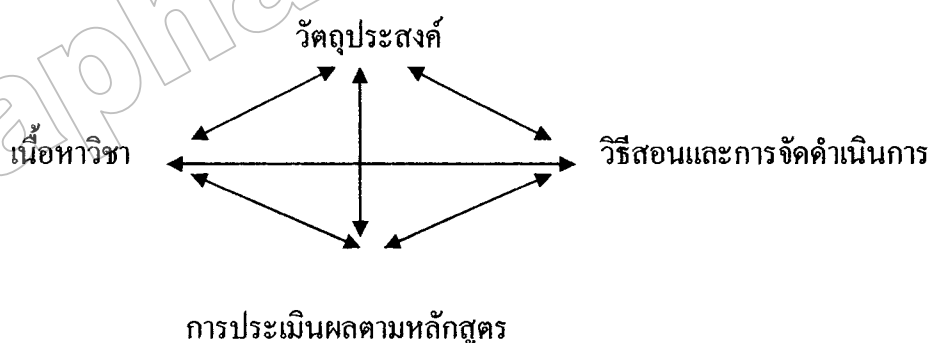
2. การจัดเนื้อหาวิชา

3. กิจกรรมการเรียนการสอนและการนำหลักสูตรไปใช้

4. การประเมินผลและการวัดผล

จากความคิดเห็นเหล่านี้สรุปได้ว่า หลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง

4 ประการ จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันดังนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน (Taba, 1997, p. 424)

จากความคิดเห็นเหล่านี้พอสรุปได้ว่า หลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ

5 ประการ คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร

2. โครงสร้างของหลักสูตร

3. เนื้อหาวิชา
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนา (Development) มีความหมาย 2 ลักษณะ คือ การทำให้ดีขึ้นและการทำให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) จึงมีความหมายครอบคลุมถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น หรืออาจจะหมายถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ โดยไม่ต้องมีหลักสูตรเก่าเป็นพื้นฐานก็ได้

การพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง การปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงของ หลักสูตรก็ตาม วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545 ก, หน้า 8-10) ให้ข้อคิดเห็นว่า กระบวนการเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันในแง่ขอบเขตเท่านั้น ส่วนรายละเอียดและวิธีดำเนินการมีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยพัฒนาหลักสูตรทุก ๆ แบบย่อมมีผลกระทบต่อองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้ง 4 ด้าน ของหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. วิธีสอน
4. วิธีการประเมินผล

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตร สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรนั้น มีดังต่อไปนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิต มนุษย์มากขึ้น จำนวนพลเมืองก็เพิ่มทำให้เกิดปัญหาการอยู่รอด
2. วัฒนธรรมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้น จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อว่านักเรียนจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความผาสุก
3. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม หลักสูตรจึงต้องเปลี่ยนเพื่อให้ทัน กับความก้าวหน้านั้น
4. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
5. ปรัชญาการศึกษาและการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป
6. ความก้าวหน้าทางจิตวิทยา

สรุปได้ว่า สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้น เนื่องจากว่าสภาพแวดล้อมและสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเปลี่ยนไป จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา หลักสูตรเพื่อให้ทันกับกาลเวลาและสภาพสังคมในปัจจุบันให้มากที่สุด

หลักการในการพัฒนาหลักสูตร การที่จะพัฒนาหลักสูตรให้เกิดผลดีนั้น ผู้สร้างหลักสูตรจำเป็นต้องมีหลักการในการปฏิบัติให้รอบคอบ ดังที่ แมคเคลียร์ และเฮนเคลย์ (McCleary & Hencley, 1997, pp. 32-35) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า

1. หลักสูตรควรมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนและเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติได้
2. การสร้างหลักสูตรควรมีระบบระเบียบ มีการเก็บสะสมเนื้อหาที่ควรเรียน นำมาปรับปรุงให้เข้ากับวัยของเด็ก
3. ครูควรมีบทบาทตัดสินใจเรื่องหลักสูตรรู้จักปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับวัสดุอุปกรณ์วิธีสอน และรู้จักลำดับเนื้อหาวิชาที่ต้องการสอนก่อนหรือหลังด้วย
- วลถก กันทรัพย์ (2544, หน้า 19) ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการพัฒนาหลักสูตร ผู้สร้างหลักสูตรควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู
2. ในการพัฒนาหลักสูตร ควรให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมด้วย
3. ในการพัฒนาหลักสูตร ควรให้มีการสื่อสารอย่างคล่องตัว
4. ในการพัฒนาหลักสูตร ควรมีการประสานงานกันอย่างกว้างขวาง
5. ควรให้บุคคลต่างอาชีพได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรด้วย
6. การนำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้เป็นสิ่งจำเป็นมาก
7. ผู้บริหาร โรงเรียนมีหน้าที่ในการจัดเวลาและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อช่วยทดลองหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

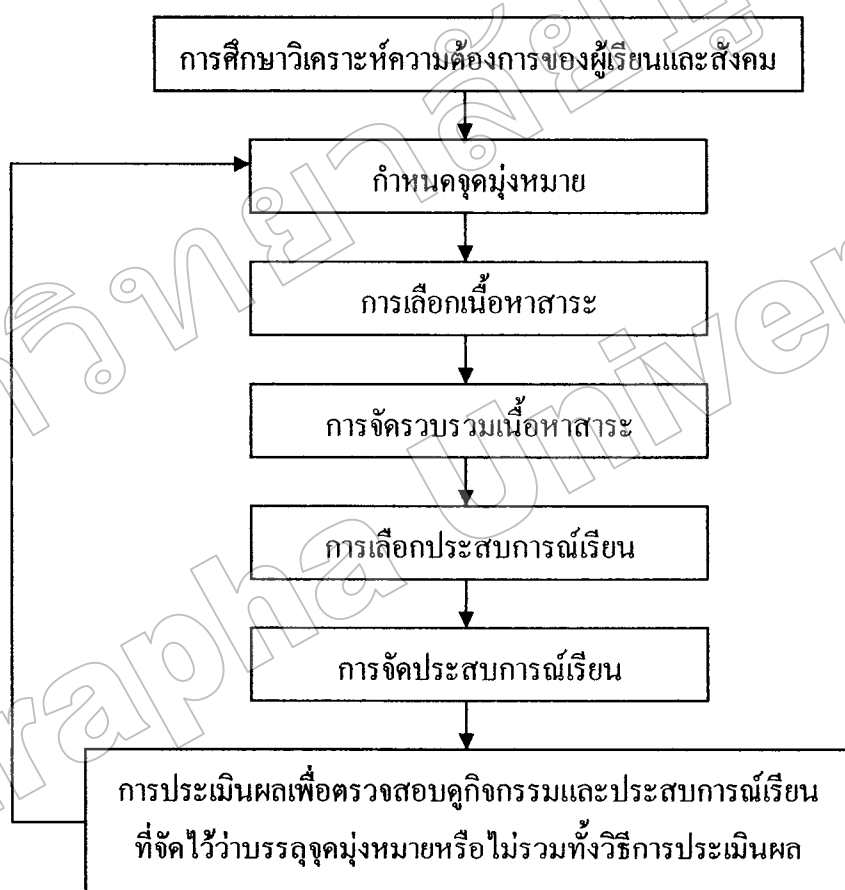
ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบา (Taba, 1997, p. 16) ได้แบ่งขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจให้ทราบความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้องการนำมาสอนเพื่อให้มีความรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยพยายามคัดเลือกให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของสังคม โดยพยายามคัดเลือกให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้
4. จัดระเบียบ จัดลำดับ แกะไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือก
5. คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะสร้างเนื้อหาให้สมบูรณ์ และที่ตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

6. จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาเสริมเนื้อหาวิชาความรู้

7. กำหนดว่าอะไรบ้าง เนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์อะไรบ้างที่จะต้องประเมินผลว่าได้มีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ต้องกำหนดว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร มีอะไรที่จะนำมาช่วยในการประเมินผลบ้าง

ขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอนของทาบา เขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2545 ข, หน้า 19)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตร คือการจัดระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรม การเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผล การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร

การศึกษาในระดับท้องถิ่น และระดับโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียนและครูมีส่วนอย่างมากในการพัฒนาหลักสูตรเอง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น หรือตามความต้องการของโรงเรียน เพราะผู้บริหารและครูผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งจะทราบว่าหลักสูตรนั้น ๆ มีจุดเด่น จุดด้อย อะไรบ้าง ที่ควรปรับปรุง จึงเป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ทันเหตุการณ์สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนให้มากที่สุด

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักการและแนวคิดของหลักสูตร

หลักการของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ กรมวิชาการ (2544, หน้า 4) จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับการเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา การจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

แนวคิดของหลักสูตร

นิคม ชมภูหลง (2544, หน้า 280) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน โครงสร้างของเนื้อหาสาระหรือสาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกระบวนการรู้ แนวทางวัดผลและประเมินผลผู้เรียน และกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร เป็นแกนกลางสำหรับจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การจัดการศึกษาเอื้อต่อการจัดการศึกษาที่จัดโดยรัฐ เอกชน องค์กรปกครองท้องถิ่นและการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นหลักสูตรระดับชาติจึงกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นแกนกลางหรือมาตรฐานสำหรับจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนทุกคน เพื่อความเป็นคนไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเป็นกรอบหรือทิศทาง แนวทาง ให้สถานศึกษาไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาและรายละเอียดในการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรสถานศึกษา จึงหมายถึง หลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหา รวมถึงจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นเนื้อหาสาระและกิจกรรมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรระดับชาติที่แสดงถึงกรอบหรือทิศทาง สำหรับพัฒนาคนไทยทุกคน

หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นอกจากจะกำหนดโครงสร้างสาระการเรียนรู้หลัก 8 กลุ่ม เป็นหลักสูตรแกนกลางแล้ว ยังได้กำหนดให้มีหลักสูตรสถานศึกษาที่โรงเรียนแต่ละแห่งต้องวางแผนและจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐาน และรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา การสร้างหลักสูตรสถานศึกษานั้นมีขั้นตอนค่อนข้างซับซ้อน เริ่มตั้งแต่การที่โรงเรียนและชุมชนต้องร่วมกันศึกษาจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ที่แสดงภารกิจหลักของโรงเรียน เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ การติดตามผลและจัดทำรายงานต่อสาธารณชน เพื่อเกิดผลย้อนกลับสู่การปรับปรุงหลักสูตร จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้นให้เป็นรายปีและรายภาค เพื่อออกแบบการสอนบูรณาการ โครงการร่วมเวลาเรียน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นนำผลมาผสมผสานบูรณาการจัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหัวข้อเรื่องหรือจัดเป็น โครงการงานได้ หลักสูตรสถานศึกษามีลักษณะชัดเจนขึ้นเมื่อมีการสร้างหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้รวมกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถแยกออกจากการพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การเชื่อมโยงประสานการระหว่างสถานศึกษากับสิ่งแวดล้อมในชุมชนและกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ แนวความคิดเรื่องการวิจัยและพัฒนาได้ช่วยให้เกิดวิธีการใหม่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เกิดการทำงานเป็นทีม

ได้และประเมินผลตามสภาพจริง การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ ทุกองค์ประกอบและวิธีการมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือการสร้างคุณภาพอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2545, หน้า 35)

จุดหมายของหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีปัญญา และมีความเป็นไทย มีศักยภาพ ในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
 2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
 3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
 4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะการดำเนินชีวิต
 5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
 6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
 7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทยเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
 8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่สังคมให้สังคม
- โครงสร้าง/เนื้อหาสาระของหลักสูตร เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่มดังนี้

- 2.1 ภาษาไทย
- 2.2 คณิตศาสตร์
- 2.3 วิทยาศาสตร์
- 2.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 2.6 ศิลปะ
- 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่ตู่รในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 4-6)

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติ

กิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น โครงการ กิจกรรมตามความสนใจ ชุมนุมวิชาการ กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะคือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี

ขอกรอบคร่าว ๆ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นตาม
ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ, 2544)

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1	ช่วงชั้นที่ 2	ช่วงชั้นที่ 3	ช่วงชั้นที่ 4
	(ป.1-3)	(ป.4-6)	(ม.1-3)	(ม.4-6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
	การศึกษาขั้นพื้นฐาน			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	➤	➤	➤	➤
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ชม.

หมายเหตุ

● สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา

■ สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน

➤ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ นอกจาก 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามสภาพกลุ่ม เป้าหมายสำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการเสริมสร้างพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกสิทธิ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิตดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีการยืดหยุ่นในการจัดการแผนการเรียนรู้ ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-6 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่านการเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทย และคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลง ยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณ วันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียนสำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วน ใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียน ที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อ และ จัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้ค่าน้ำหนักของ รายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และ มีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็น การเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัส ในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือ รายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐาน การเรียนช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบ สถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่น เวลาเรียนตามสถานการณ์และ โอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัด โดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็น สำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาระดับพื้นฐานมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ภาษาไทย

สาระที่ 1: การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1: ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2: การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1: ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อความ เขียนเรียงความ ย่อความ และเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3: การฟัง การดูและการพูด

มาตรฐาน ท 3.1: สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4: หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1: เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2: สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5: วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1: เข้าใจ แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่าง เห็นคุณค่าและซาบซึ้ง และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

คณิตศาสตร์

สาระที่ 1: จำนวนและการดำเนินการ

มาตรฐาน ค 1.1: เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวน ในชีวิตจริง

มาตรฐาน ค 1.2: เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของจำนวนและความสัมพันธ์ ระหว่างการดำเนินการต่าง ๆ และสามารถใช้ในการดำเนินการในการแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.3: ใช้การประมาณค่าในการคำนวณและแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.4: เข้าใจในระบบจำนวนและสามารถนำสมบัติเกี่ยวกับจำนวนไปใช้ได้

สาระที่ 2: การวัด

มาตรฐาน ค 2.1: เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด

มาตรฐาน ค 2.2: วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัดได้

มาตรฐาน ค 2.3: แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดได้

สาระที่ 3: เรขาคณิต

มาตรฐาน ค 3.1: อธิบายและวิเคราะห์แบบรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติได้

มาตรฐาน ค 3.2: ใช้การนึกภาพ ใช้เหตุผลเกี่ยวกับปริภูมิ และใช้แบบจำลองทางเรขาคณิตในการแก้ปัญหาได้

สาระที่ 4: พีชคณิต

มาตรฐาน ค 4.1: อธิบายและวิเคราะห์แบบรูปความสัมพันธ์และฟังก์ชันต่าง ๆ

มาตรฐาน ค 4.2: ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และแบบจำลองทางคณิตศาสตร์อื่น ๆ แทนสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายและนำไปใช้แก้ปัญหา

สาระที่ 5: การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น

มาตรฐาน ค 5.1: เข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

มาตรฐาน ค 5.2: ใช้วิธีการทางสถิติและความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล

มาตรฐาน ค 5.3: ใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้

สาระที่ 6: ทักษะ/ กระบวนการทางคณิตศาสตร์

มาตรฐาน ค 6.1: มีความสามารถในการแก้ปัญหา

มาตรฐาน ค 6.2: มีความสามารถในการให้เหตุผล

มาตรฐาน ค 6.3: มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์และการนำเสนอ

มาตรฐาน ค 6.4: มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ ได้

มาตรฐาน ค 6.5: มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

วิทยาศาสตร์

สาระที่ 1: สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

มาตรฐาน ว 1.1: เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและดูแลสิ่งมีชีวิต

มาตรฐาน ว 1.2: เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 2: ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1: เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 2.2: เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สาระที่ 3: สารและสมบัติของสาร

มาตรฐาน ว 3.1: เข้าใจสมบัติของสาร ความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสารกับโครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 3.2: เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร การเกิดสารละลาย การเกิดปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 4: แรงและการเคลื่อนที่

มาตรฐาน ว 4.1: เข้าใจธรรมชาติของแรงแม่เหล็กไฟฟ้า แรงโน้มถ่วง และแรงนิวเคลียร์ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างมีคุณธรรม

มาตรฐาน ว 4.2: เข้าใจลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ของวัตถุในธรรมชาติ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 5: พลังงาน

มาตรฐาน ว 5.1: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและพลังงาน ผลของการใช้พลังงานต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 6: กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก

มาตรฐาน ว 6.1: เข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนผิวโลกและภายในโลก ความสัมพันธ์ของกระบวนการต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และ พื้นฐานของโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และ นำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 7: ดาราศาสตร์และอวกาศ

มาตรฐาน ว 7.1: เข้าใจวิวัฒนาการของระบบสุริยะและกาแล็กซี ปฏิสัมพันธ์ภายใน ระบบสุริยะ และผลต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 7.2: เข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศที่นำมาใช้ในการสำรวจ อวกาศและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตรและการสื่อสาร สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์อย่างมีคุณธรรมต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 8: ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรฐาน ว 8.1: ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ในการสืบเสาะ หาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ภายใต้ข้อมูลและเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1: ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1: เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2: ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธา ในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3: ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนบำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1: ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2: เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ชีวมัน ศรีธธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3: เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1: เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่าต่อตนเอง และส่วนรวม

มาตรฐาน ส 3.2: เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคม โลก รวมทั้งเข้าใจหลักการ ของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

สาระที่ 4: ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1: เข้าใจยุคสมัยของประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2: เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ ความสัมพันธ์ ความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3: เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยมีความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5: ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1: เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักความสัมพันธ์ของ สรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ตามธรรมชาติ ซึ่งมีผลต่อกันและกันใช้แผนที่ และเครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูลภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้และจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2: เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืน

สุขศึกษาและพลศึกษา

สาระที่ 1: การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1: เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และการพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2: ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 2.1: เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะ ในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3: การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย เกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐาน พ 3.1: เข้าใจ และมีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย เกม และกีฬา

มาตรฐาน พ 3.2: รักการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำ สม่ำเสมอ มีการสร้างเสริมสมรรถภาพ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณของการแข่งขัน ชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4: การสร้างเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค

มาตรฐาน พ 4.1: เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค

สาระที่ 5: ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1: ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพอุบัติเหตุ การใช้ยา สารเสพติด และความรุนแรง

ศิลปะ

สาระที่ 1: ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1: สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2: ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1: เข้าใจ และแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่าถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ต่อดนตรีอย่างอิสระชื่นชมและประยุกต์ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3: นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1: เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด อย่างอิสระชื่นชมและประยุกต์ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1: การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1: เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2: มีทักษะ กระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2: การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1: เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3: เทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1: เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบ ในการออกแบบ สร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการทางเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4: เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1: เข้าใจเห็นคุณค่าและใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหาการทำงานและอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5: เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1: ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริต อย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

ภาษาต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น อาหรับ บาลี และภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน หรือภาษาอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะจัดทำรายวิชาประกอบการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สาระที่ 1: ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ต 1.1: เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ต 1.2: มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น โดยใช้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสม

มาตรฐาน ต 1.3: เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสาร ข้อมูล ความคิดเห็น และความคิดรวบยอดได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ และมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2: ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ต 2.1: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ต 2.2: เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาที่เรียน กับภาษาและวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 3: ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ต 3.1: ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4: ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ต 4.1: สามารถใช้ภาษาต่างประเทศตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน และสังคม

มาตรฐาน ต 4.2: สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงาน การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันในสังคม

การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์โดยการปลูกฝังให้นักเรียนเห็นค่าของตนเอง

เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคมฉะนั้น สถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะรวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน
3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
4. การบูรณาการแบบโครงการ

สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้

สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้ง สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ถึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา และเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัด และประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษามัธยมศึกษา และ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาระดับพื้นฐาน

เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงผลพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษา และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และหรือจากการประกอบอาชีพ มาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาการเทียบโอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ
2. พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์
3. พิจารณาจากความสามารถ และการปฏิบัติได้จริง

ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครูถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียน การสอน การวัดผลและการประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณาสนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนว ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และสถาบันการศึกษาชั้นสูง รวมทั้งชมรมวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนด คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหลักสำคัญ

สรุปได้ว่าการจัดทำสาระหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา วางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นระบบ โดยเฉพาะการศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียน ชุมชน

และท้องถิ่นเพราะสภาพสังคมโลกและสังคมรอบ ๆ ตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานศึกษาจะต้องปรับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำกับติดตามตลอดจนการวัดผลประเมินผลให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับกาลสมัย ที่สำคัญสถานศึกษาจะต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน ครู อาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนภาคธุรกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

การบริหารหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษามีคุณภาพ และประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยการบริหารจัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบนั่นเอง (รัชชัย ชัยจิรฉายากุล และคณะ, 2545, หน้า 27)

บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง ที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 7)

ธำรง ชูทัพ และบัญชา อึ้งสกุล (2539, หน้า 37 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2539, หน้า 9) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรผู้บริหารจะต้องเข้าใจหลักสูตรและส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจตรงกัน กระตุ้นให้ครูทำแผนการสอน สนับสนุนให้มีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน เน้นกระบวนการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นคุณภาพความรู้ความสามารถที่มีต่อเด็กเป็นเป้าหมาย มีระบบติดตามผลการปฏิบัติ ตรวจสอบ และนำแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค และมีการนิเทศภายในเพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

ในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 8-12) ได้เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเรื่องการจัดทำสาระของหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ และมีรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา ได้กำหนดภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 7) ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา การสร้างความตระหนัก กลิ่น สระทองเนียม (2545, หน้า 10) ได้เขียนบทความ เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จได้ต้อง ปฏิรูปใจของผู้ปฏิบัติก่อน ได้กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาน่าจะหมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาให้ดีขึ้น ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยครั้งนี้หวังจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาการจัดการศึกษาของชาติให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยมีเป้าหมายสูงสุดที่การพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งการจะพัฒนาเด็กไทยให้ก้าวไปสู่ เป้าหมายดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นวิธีการจัดการกระบวนการ เรียนการสอน เรื่องหลักสูตร รวมถึงคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วงานจะตก อยู่ที่ครู และผู้บริหาร โรงเรียนเป็นหลัก จึงถือเป็นภาระอันใหญ่หลวงที่ต้องเตรียมตัว เตรียมใจ ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ โดยเตรียมพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวให้ทันในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง การประกันคุณภาพ รวมทั้งเปิดใจกว้างยอมรับชุมชน องค์กร ภาคเอกชนต่าง ๆ ที่จะเข้ามาร่วมเป็น กรรมการและเครือข่ายจัดการศึกษา

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร การใช้ หลักสูตร การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 15) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษาว่า การปฏิรูปการศึกษาจะไม่วัน สำเร็จหากมิได้มีการปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้น ในการปฏิรูปการศึกษานี้ จึงมุ่งเน้นการปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบครบกระบวนการ อีกทั้งยกมาตรฐาน และวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งจะส่งผลโดยตรงให้เกิดครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นมืออาชีพ การเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง หมายถึง การผ่านการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี มีความรู้ความสามารถ มีมาตรฐานวิชาชีพ มีจรรยาบรรณ มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มีองค์กรกำกับดูแล และต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.3 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ ของสถานศึกษาตาม ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัยและมีจำนวนพอเพียงและเหมาะสมกับการใช้งาน ระบบสารสนเทศของสถานศึกษาต้องเอื้อต่อ

การบริหารจัดการทั้งระบบคือทั้งการวางแผน การจัดการ การติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงาน และการประเมินผล การจักระบบสารสนเทศเฉพาะเพื่อการจัดการของสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษา และดัชนีความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาและสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการและประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสถานศึกษา พัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กับการจัดหาเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาบุคลากร

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา กล่าวถึง การจัดทำแผนคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา เพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการเฉพาะของโรงเรียนนั้น ๆ

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรในชุมชน ทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 305) ได้กล่าวว่า การนำเอาหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม จะสำเร็จลุล่วงด้วยดีก็ต่อเมื่อ ได้มีการเตรียมการที่จำเป็นอย่างอื่นควบคู่กันไปด้วย สิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การเตรียมอาคารสถานที่ การเตรียมระบบการบริหารของสถานศึกษา การเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย การเตรียมปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู และการเตรียมชุมชนและสังคม

สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาดังกล่าว จำเป็นที่ครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้นำสถานศึกษาจำเป็นต้องตระหนักเพราะ การเปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป ทำให้บทบาทของครูเปลี่ยนไปด้วย ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนให้เห็นความสำคัญและร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ครูและผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องรู้ เข้าใจและต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น ครูผู้สอนจะต้องตระหนักเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาตนเอง การพัฒนางาน การพัฒนานักเรียน การพัฒนาเครือข่าย และเพื่อนครูผู้ร่วมงาน การพัฒนาโรงเรียนและชุมชน บุคลากรทุกคนต้องเปิดใจกว้าง คิดอย่างมีเหตุผล โดยคำนึงถึงเด็กเป็นที่ตั้ง จะทำให้การดำเนินงานสำเร็จลงได้ นั่นคือทุกคนต้องตระหนักเห็นความสำคัญ ของหลักสูตรสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับในการที่สถานศึกษาเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2. ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำสาระหลักสูตร ถวัลย์ มาศจรัส (2545, หน้า 22-23) ได้สรุปไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ

หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐาน และรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึง การจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

- 2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.3 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.4 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน
- 2.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
- 2.6 จัดทำคำอธิบายรายวิชา
- 2.7 จัดทำหน่วยการเรียนรู้
- 2.8 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- 2.9 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.10 กำหนดสื่อการเรียนรู้/ แหล่งเรียนรู้
- 2.11 กำหนดการวัดผลและประเมินผล
- 2.12 บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรให้

สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 242-257) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า จะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร การจัดทำหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การผลิต การเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุป การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดปรัชญาและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละช่วงชั้นและจัดสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ กำหนดสาระของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดสื่อการเรียนรู้และกำหนดการวัดผลและประเมินผล

3. ด้านการวางแผนบริหารจัดการการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึง การวางแผนดำเนินการ ใช้หลักสูตรสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็น ส่วนหนึ่งของการบริหารหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมในส่วนที่เป็นทั้งสิ่งแวดล้อมจริง ๆ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการรับรู้ จะมีผลต่อสภาพการเรียนรู้ เพราะความรู้สึกรู้สึกของคนที่มีต่อ สถานที่ ย่อมแตกต่างกัน บรรยากาศมีผลทำให้เกิดแรงผลักดันมากมายในโรงเรียน การจัด สิ่งแวดล้อมในการเรียนจะต้องพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ การมีส่วนร่วมในชุมชน อาคารเรียนและ อาณาบริเวณพื้นที่ การกำหนดเส้นทางสัญจร การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงห้องว่าง ที่ว่างอื่น ๆ การจัดที่นั่งในห้องเรียนและการจัดบรรยากาศของห้องเรียน บรรยากาศในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ชำนาญชัย อาจินสมาจาร (2544, หน้า 42-44) ได้กล่าวว่า บรรยากาศใน ชั้นเรียนที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมจากการเรียนรู้ในทางบวก เป็นสถานที่ที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยเฉลี่ยสูง อัตราการมาเรียนดีกว่า ปัญหาทางวินัยมีน้อยกว่า อัตราการออกกลางคันต่ำ การทำลาย ทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนมีน้อย โรงเรียนเหล่านี้คือชุมชนที่นักเรียนและครูปฏิบัติต่อกันด้วยความ นับถือและที่ซึ่งนักเรียนมีความสุข ความมั่นใจ และความภูมิใจในโรงเรียนของตัวเอง พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2544, หน้า 48) ได้กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน บรรยากาศที่ดีอาจส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดี มีความตั้งใจ ใช้เวลาในการเรียนอย่าง เต็มที่ ในทางกลับกันบรรยากาศที่ไม่เหมาะสมจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่สนใจ ไม่ตั้งใจเรียนอาจมีอคติกับผู้สอนและต่อต้านได้ บรรยากาศการเรียนการสอนเน้นชั้นเรียน เป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผลการวิจัยจึงพบว่า การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ประกอบด้วยจัดสภาพของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ระดม ทรัพยากรเพื่อจัดสร้างบรรยากาศ ด้านสถานที่ให้น่าดู น่าอยู่ น่ามอง จัดสภาพแวดล้อมภายใน ห้องเรียนและ โรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดให้ผู้มีโอกาสดูได้เรียนรู้ ด้วยตนเอง จากธรรมชาติ จากการปฏิบัติจริงมากที่สุด

3.2 จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอนเป็น ส่วนประกอบของหลักสูตรมีบทบาทสำคัญคือเป็นเครื่องมือของครูที่จะช่วยให้การเรียนการสอน บรรลุถึงจุดประสงค์ของหลักสูตรได้รวดเร็วและชัดเจนขึ้น

3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมที่จัดในโรงเรียนเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ จะจัดทำในสองลักษณะคือ กิจกรรมที่ประกอบการสอนในชั้นเรียน และกิจกรรมเสริมการเรียน การสอน สุรศักดิ์ หลาบาลา (2543, หน้า 95) กล่าวว่า การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็น

ศูนย์กลาง ให้ความสนใจของนักเรียนเป็นจุดเริ่มต้นมีกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนและที่สำคัญที่สุด คือสอนด้วยความรัก และเมตตาจึงทำให้นักเรียนเห็นว่าครู และ โรงเรียนเป็นที่พึ่งของคนได้ เกิดกำลังใจที่จะเรียน และบุคลากรในชุมชนควรเป็นแหล่งวิทยากรและทรัพยากรให้แก่การเรียนการสอนและโครงการได้ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนควรจะดี และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3.4 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กรมวิชาการ (2545, หน้า 2-6) ได้ให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมไว้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง

3.5 วัดผลและประเมินผล การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้และพฤติกรรม หรือคุณลักษณะตามหลักสูตรที่คาดหวังหรือไม่ ครูผู้สอนจะเป็นผู้วัดผลประเมินผลการเรียนรู้ และเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ วิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งสรุปผลการแก้ไข/ พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีการและแบบวัดต่าง ๆ รวมทั้งจัดบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประเมินผลเพื่อตรวจสอบพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุ มาตรฐานที่กำหนดไว้ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินผลการเรียน สถานศึกษาต้องรับผิดชอบ การวัดและประเมินผลการเรียนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ให้ผลการ ประเมินถูกต้องตามสภาพความรู้ความสามารถของผู้เรียน

3.6 กิจกรรมแนะแนว กรมวิชาการ (2545, หน้า 6-10) ได้ให้แนวการบริหารจัดการแนะแนว ดังนี้คือ การพัฒนาผู้เรียนถือว่าสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตาม ศักยภาพ ท่ามกลางสภาพของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งหากผู้เรียนไม่รู้จัก ตนเองและสภาพแวดล้อมไม่ดีพอและไม่อาจปรับตัวได้ อาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการแนะแนว โดยใช้กระบวนการทางจิตวิทยา และส่งเสริมให้ครู มีบทบาทในการแนะแนวด้วยการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน

3.7 วิจัยเพื่อพัฒนา การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2542, หน้า 1-2) ได้ให้ความสำคัญของการวิจัยในวิถีชีวิตว่า เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหา และเพื่อสร้างสิ่งใหม่ จึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้นั้นการวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการสร้าง ความรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้วัฒนธรรมวิจัยเป็นวิถีชีวิตของ

โดยทุกคน โดยยึดหลักที่ว่า งานวิจัยที่มีคุณภาพเป็นผลมาจากกระบวนการที่น่าเชื่อถือได้ การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นภารกิจของทุกคน ผู้เรียนทำวิจัยเพื่อการเรียนรู้ ผู้สอนทำวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน บัญชา อึ้งสกุล (2544, หน้า 47) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากเด็กในชั้นเรียนของตนเอง และเชื่อว่าการวิจัยเป็นตัวจักรสำคัญที่ช่วยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการปฏิบัติการสอนในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.8 นิเทศ กำกับ ติดตาม มีโรงเรียนก็มีการสอน และมีการสอนก็ต้องมีการนิเทศ การนิเทศเป็นการช่วยเหลือแนะนำ เป็นการสร้างการเสริมการเติมและการต่อ การนิเทศมีทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน อย่างแรกเน้นบทบาทของผู้พัฒนาโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา หรือหัวหน้าสายวิชาต่าง ๆ และครูอาวุโสที่อยู่ในโรงเรียนเป็นผู้ให้บริการด้านวิชาการแก่ครู อย่างหลังเน้นบทบาทของผู้ให้การนิเทศที่อยู่ภายนอกโรงเรียน เช่น ศึกษาานิเทศก์ วิทยากรและผู้พัฒนาการศึกษา เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะเป็นการนิเทศภายในหรือภายนอกโรงเรียนต่างก็มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ต้องการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น (ชาลี มณีศรี, 2538, หน้า 59)

สรุป การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรว่าจะต้องดำเนินการโดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ จัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วัดผลและประเมินผล เน้นแนว การวิจัยเพื่อพัฒนา และการนิเทศ กำกับ ติดตาม

4. ด้านปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การดำเนินการบริหารหลักสูตรในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

4.1 มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ

4.1.1 ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

4.1.2 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Base Management)

4.2 จัดให้มีการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยองค์กรภายนอก

4.3 สถานศึกษามีการรายงานการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นประจำปี

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 124-125) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์และกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาว่าจะต้องจัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยการควบคุม ตรวจสอบ แทรกแซง และประเมินคุณภาพ ตลอดจนให้มีการรายงานผลต่อสาธารณชนอย่างจริงจังและเที่ยงตรง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนจะต้องดำเนินการวางแผนปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและตัวชี้วัดคุณภาพของสถานศึกษา
2. ดำเนินการจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง

3. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ (Quality Plan)

4. ปรับเปลี่ยนระบบโครงสร้างการบริหารงานเดิมของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการที่กำหนด

5. จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทั้งระดับโรงเรียน/หมวด/ฝ่าย/งานและบุคคล

6. ลงปฏิบัติงานตามแผนและโครงสร้างการบริหารงานใหม่ของโรงเรียน

7. ประเมินตนเองตามสภาพจริงทุกปีการศึกษา (การประเมินภายใน)

8. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน (Self-Study Report)

ความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานขึ้นอยู่กับ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) การทำงานเป็นทีม 3) การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรทุกฝ่าย 4) การกำหนดผู้รับผิดชอบให้เหมาะสมกับภาระงานและตำแหน่งงาน 5) การวางแผนกำกับดูแลและการติดตามผลทุกระยะ 6) การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องโดยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน (Home-School Links)

สรุป การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) สถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการประเมินคุณภาพภายใน การประเมินคุณภาพภายนอก และการรายงานผล

5. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 30) ได้ให้แนวทางในการนิเทศไว้ดังนี้

5.1 มีเครือข่ายการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบประเมินและรายงานการใช้หลักสูตร

5.2 ทุกกลุ่มทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในรูปคณะกรรมการ

5.3 มีการประเมินคุณภาพการศึกษาในชั้นปีที่ 3, 6, 9 และ 12 โดยองค์กรระดับจังหวัด

5.4 องค์กรส่วนกลางและองค์กรระดับจังหวัด ประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ

5.5 นำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการแทรกแซง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ของจังหวัด รวมถึงการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 30-31) ได้กล่าวถึงนิเทศภายในโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. งานนิเทศทั่วไป เป็นกระบวนการพัฒนานุเคราะห์ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน

2. งานนิเทศการสอน เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา การวัดและประเมินผล

สมุน อมรวิวัฒน์ (2545, หน้า 35) ได้กล่าวถึงการนิเทศว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา ใช้หลายวิธีการ เช่น ผู้บริหารนิเทศคณะครู ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูระดับชั้นนิเทศกันเอง การจัดนิเทศในกระบวนการคู่สัญญา จัดกิจกรรมการวางแผนการสอน การจัดทำแผนการสอน การบูรณาการสาระการเรียนรู้ ด้วยวิธีการทำงานเป็นทีม มีกิจกรรมติดตามผลการปฏิบัติงาน ทั้งที่เป็นงานบุคคล และงานที่ทำเป็นคณะ

สรุป การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สถานศึกษาจะต้องดำเนินการโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการ วางแผนการนิเทศ สร้างเครื่องมือ ดำเนินการนิเทศ รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปผลและรายงาน

6. สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การสรุปผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

6.1 สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินการและเขียนรายงาน

6.2 กรมวิชาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สรุปผลการดำเนินงานการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การสรุปผลการดำเนินงาน สถานศึกษาจะต้องตรวจสอบแต่ละหัวข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 รวมทั้งสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทสภาพของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจะประสบผลสำเร็จต้องใช้ศักยภาพทั้งของสถานศึกษาและชุมชนเต็มที่ เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง ประการสำคัญหลักสูตรสถานศึกษาต้องสามารถบอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่า จะจัดการศึกษาอย่างไร ในสถานศึกษาจากนั้นนำร่างหลักสูตรดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ความเห็นชอบ สถานศึกษาจะต้องรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา สรุปและเขียนรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำผลการรายงานเผยแพร่ให้ชุมชนหรือสาธารณชนได้รับทราบ

สรุป การสรุปผลการดำเนินงานสถานศึกษาจะต้องดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตร สรุปผลการใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร และจัดการรายงานประเมินผล เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้รับทราบ

7. การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

คำลี รักสุทธี (2544, หน้า 34-35) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปรับปรุงพัฒนา คือทำให้ดีขึ้นสมบูรณ์ขึ้นละเอียดลึกซึ้งขึ้น ปรับปรุงเพิ่มรายละเอียด เนื้อหา ปรับเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการสอนเพิ่มเติม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 27) ได้กล่าวถึง การปรับปรุงพัฒนา กระบวนการบริหารหลักสูตรในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหา/ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็น ข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาจะต้อง ดำเนินการนำผลการติดตามและรายงานผลการประเมินการใช้ไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับ สถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารจัดการ และการใช้หลักสูตร เป็นกระบวนการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อ นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับ การบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพ และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมร่วมมือจากบุคคล หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องทุกระดับ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาทภารกิจ หน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษา มีดังนี้ (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12, 2546, หน้า 51-56)

ผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงนับเป็น องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา ในส่วนของการบริหารจัดการหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาท หน้าที่ ของผู้บริหารสถานศึกษา มีดังนี้

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อกำหนด วิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรของสถานศึกษา

4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
5. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษา ได้รับความรู้ และสามารถจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
6. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตาม การใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
7. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

ครูผู้สอน ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น บทบาท/หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำแผนพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ
4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครูและนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคลโดยให้มีการประสานกัน ระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผู้เรียน การจัดการศึกษาที่ยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังพัฒนาให้คนไทยมีความสมบูรณ์ และสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม การจะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ เป็นคนดีมีปัญญา และมีความสุขนั้น ตัวผู้เรียนเอง

ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้จากการเป็นผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง บทบาท/หน้าที่ของผู้เรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง และครู วางแผน การเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. มีความรับผิดชอบใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มี คุณภาพ
3. ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ความสามารถสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง
4. มีการประเมินและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
5. รักษาสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
6. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

ผู้ปกครอง การปฏิรูปการศึกษาที่มีขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ใน ความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนให้ได้รับการศึกษาต่อ นอกเหนือจากการศึกษา ภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้ได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

ชุมชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เปิดแนวทางให้แก่ชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตร และการบริหารจัดการให้เกิด วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตาม ศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระ

มีจำนวน 9 คณะ เรียกชื่อตามคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน บทบาทหน้าที่ของคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระมีดังนี้

1. กำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระ และพัฒนาหลักสูตรรายวิชาของกลุ่มสาระในสาระการเรียนรู้แกนร่วม แกนเลือก และเลือกเสรีตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ดำเนินการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน
3. พัฒนาแผนการสอนรายวิชาที่เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับใช้ตามความเหมาะสมและให้การสอนนำไปสู่การเรียนรู้มากที่สุด
4. พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด
5. กำหนดแนวทางพัฒนาเครื่องมือและกำกับติดตามการดำเนินการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระที่กำหนด
6. วิเคราะห์พัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
7. ดำเนินการวิจัยการศึกษาในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
8. นิเทศภายใน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
9. รวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรรายวิชา และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนตรวจสอบและประเมินการบริหารหลักสูตรรายวิชาและกลุ่มวิชาในภาคเรียนที่ผ่านมา และวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตรในภาคเรียนต่อไป
10. รายงานผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์ และผลการบริหารหลักสูตรของกลุ่มสาระโดยเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียนต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ที่เกี่ยวข้อง
11. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

การประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

โดยทั่วไปแล้วการประเมินหลักสูตรมักจะมีจุดมุ่งหมายอยู่เพียงอย่างเดียว คือ การพิจารณาคุณค่าหรือค่านิยม (Worth of Value) ของหลักสูตร แต่ผลของการประเมินหลักสูตรนั้นมีบทบาทที่สำคัญ ผู้นำจัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำมากำหนดจุดมุ่งหมาย มีการเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายนั้น ตลอดจนวิธีสอน ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

ทิสนา แคมมณี (2543, หน้า 239) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรอาจทำได้ 2 ระยะ คือ

1. เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้ว ผู้สร้างควรประเมินผลหลักสูตรที่สร้างเสร็จลงไปนั้นว่า ดีหรือไม่เพียงใด

2. หลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ระยะหนึ่งผู้สร้างหลักสูตร ควรประเมินว่า หลักสูตรที่ทดลองใช้ได้ผลเพียงไร เพื่อที่จะตัดสินใจว่าหลักสูตรนั้นควรใช้ต่อไปหรือไม่ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร

โชติ เพชรชื่น (2544, หน้า 5) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีความหมายหลายอย่างด้วยกัน คือ หมายถึง

1. การวัดระดับการบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของนักเรียน
2. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติของนักเรียนกับมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้
3. การอธิบายและตัดสินหลักสูตร
4. การเลือกการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้สำหรับตัดสินใจ

เกี่ยวกับหลักสูตร

5. การใช้ความรู้ความชำนาญ เพื่อตัดสินใจการดำเนินการขณะที่กำลังใช้หลักสูตร
6. กระบวนการของการวิเคราะห์ การได้มาและการจัดเตรียมข้อมูลที่มีประโยชน์

สำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ

ผู้ที่ทำการประเมินหลักสูตร อาจเลือกความหมายใดความหมายหนึ่ง หรือเลือกหลายๆ ความหมายสำหรับการประเมินหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับขอบเขตของการประเมิน

เสริมศรี ไชยสร (2544, หน้า 19) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณา ตัดสิน ความคิด วิธีการ การวางแผน การออกแบบ และการใช้หลักสูตรว่าเหมาะสมดีมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

กมล สุคประเสริฐ (2544, หน้า 35-37) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีวิธีวัดได้หลายอย่าง อาทิเช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งเป็นการวัดผลผลิต วัดวิธีสอน และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการวัดค่านิยามงาน และวัดคู่ตัวโปรแกรม อุปกรณ์การสอน ตัวครู ซึ่งเป็นการวัดองค์ประกอบ

สุมิตร คุณากร (2544, หน้า 35-38) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การหาคำตอบว่าหลักสูตรได้สัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ เพียงใดและอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้การประเมินผลหลักสูตรเกินขอบเขตกว้างขวางมาก หลักสูตรที่ไม่สัมฤทธิ์ผลอาจเป็นเพราะสาเหตุดังนี้ คือ ตั้งจุดหมายไว้สูงเกินไปเกินกว่าที่ผู้ปฏิบัติจะดำเนินการให้บรรลุผลตามนั้นได้ทุกประการการเลือกเนื้อหาประสบการณ์ไม่สัมพันธ์กับจุดหมายครูสอนไม่เป็นหรือโรงเรียนขาดอุปกรณ์การสอน เป็นต้น

อุทุมพร ทองอุไทย (2544, หน้า 49) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า หมายถึง การพิจารณา เปรียบเทียบ และตัดสิน เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบหลักสูตรว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐาน ความมุ่งหวังและการปฏิบัติงานจริงเพียงใด หลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร ทั้งนี้เพื่อที่จะนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545 ก, หน้า 20) ให้ความหมายของการประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลของการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาและสรุปว่าหลักสูตรที่พิจารณาขึ้นมานั้นมีคุณค่าอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

สันต์ ธรรมบำรุง (2545, หน้า 137) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ ความมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน วิธีการสอนและการวัดผล

ครอนบาค (Cronbach, 1973, p. 278) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่าหมายถึง การรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในเรื่องของโปรแกรมหรือหลักสูตร

สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1998, p. 278) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า คือ การรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือก

เดวิส (Davis, 1978) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการที่จะอธิบายและจัดกระทำข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยพอสรุปถึงความหมายของการประเมินหลักสูตรได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและการตัดสินคุณค่าของหลักสูตร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับประสิทธิผลและคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งควรที่จะมีการประเมินอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตรที่ดีควรมีการศึกษาถึงความสำคัญและจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ดังนั้น จึงมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของความสำเร็จของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

วิชัย คิสสระ (2545, หน้า 8) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้ว การประเมินหลักสูตรมักจะมีจุดมุ่งหมายอยู่เพียงอย่างเดียว คือ การพิจารณาคุณค่าหรือค่านิยมของหลักสูตร แต่ผลของการประเมินหลักสูตรนั้นมีบทบาทที่สำคัญ ๆ อยู่หลายประการ กล่าวคือ

1. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน บทบาทของการประเมินหลักสูตรที่มีผลต่อการหาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน มักจะเป็นที่คุ้นเคยของคณะครู อาจารย์ ผู้บริหาร ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมิน ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอยู่เป็นประจำ โดยการใช้แบบสอบถามชนิดต่าง ๆ มาวัดผลสัมฤทธิ์และการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนการนำผลจากแบบทดสอบเหล่านี้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ เพื่อหาระดับความสามารถของนักเรียนของตน

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตร บทบาทของการประเมินหลักสูตรที่มีผลต่อการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรนั้น เป็นการประเมินคุณค่าของหลักสูตรโดยตรง เป็นการพิจารณาว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้นั้นเมื่อนำไปใช้แล้วบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร จุดมุ่งหมายนั้น ๆ เพียงตรงและเหมาะสมกับระดับและกลุ่มนักเรียนที่เรียนหรือไม่ กระบวนการเรียนการสอนเนื้อหาวิชา ตลอดจนทั้งวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่เลือกสรรมานั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร

3. การตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุด บทบาทของการประเมินหลักสูตรที่มีผลต่อการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุดนั้น เป็นการช่วยให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาหาทางเลือกที่ดีในการบริหารงาน ตลอดจนทั้งกิจกรรมและภารกิจต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ผลของการประเมินจะทำให้เราทราบถึงประสิทธิภาพของการบริหารว่ามีมากน้อยแค่ไหน อย่างไร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545 ข, หน้า 149) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่ มีอยู่ 2 ประการ คือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินผลในระหว่างปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตรเพื่อที่จะใช้ผลจากประเมินนั้นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการ

ได้แก่เป็นระยะ ๆ ในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร แล้วนำผลจากการวัดมาประเมินว่าแต่ละตอนของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้เพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง

2. การประเมินผลเพื่อสรุปว่าหลักสูตรดีหรือไม่ สนองความต้องการของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ควรใช้ต่อไปหรือยกเลิกทั้งหมดหรือบางส่วน

สมบัติ คชสิทธิ์ (2536, หน้า 3) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงตัวหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอน
 2. เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนแต่ละคน
 3. เพื่อนำมาปรับปรุงระบบ การบริหารโรงเรียน และการปฏิบัติงานของบุคลากร
- สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 250-251) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้นโดยดูว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น สามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างไร
2. เพื่ออธิบายและพิจารณาว่า ลักษณะส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในแง่ต่าง ๆ เช่น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผล สอดคล้องต้องกันหรือไม่ หรือสนองความต้องการหรือไม่
3. เพื่อตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง
4. เพื่อตัดสินว่า การบริหารงานด้านวิชาการและด้านหลักสูตรเป็นไปตามที่ถูกต้องหรือไม่ เพื่อหาแนวทางแก้ไขระบบบริหารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ
5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วความหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่
6. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร
7. เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรต่อไป หรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตร

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1998, p. 192) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แล้วเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

โพรวัส (Provus, 1998, p. 171) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการประเมินว่า ควรเป็นกระบวนการในการพัฒนาโครงการ ทำให้โครงการมีความมั่นคงและตีราคาคุณค่าของโครงการ

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1998, p. 312) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากและซับซ้อนต้องอาศัยเทคนิคต่าง ๆ มาประกอบการประเมินและได้จัดลำดับขั้นตอนของจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การประเมินจุดมุ่งหมายในระดับต่าง ๆ ได้แก่ จุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเฉพาะวิชา และจุดประสงค์ในการเรียน เพื่อว่าจุดมุ่งหมายเหล่านี้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมหรือไม่เพียงใด ภาษาที่ใช้ยุ่งยากแก่การสื่อสารซึ่งกันและกันหรือไม่ การกำหนดจุดมุ่งหมายไว้สูงเกินไปและยากแก่การปฏิบัติหรือไม่

2. การประเมินโครงการการศึกษาของโรงเรียนทั้งระบบ การประเมินผลโครงการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ทราบว่า การใช้หลักสูตร บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่ การดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียน การจัดเตรียมงบประมาณ การฝึกอบรมครู การแนะแนว ห้องสมุด โรงฝึกงานการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ได้กระทำไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ได้กระทำไปมีประสิทธิภาพหรือไม่

3. การประเมินการเลือกเนื้อหาสาระของวิชา การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนการสอนได้จัดและดำเนินไปเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้สัดส่วนกันครบทุกด้านและมีความเหมาะสมหรือไม่

4. การประเมินการสอน การประเมินผลระดับนี้ เพื่อจะดูว่าการสอนของครูดำเนินไปโดยยึดถือหลักสูตรเป็นหรือไม่ การสอนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ก็คือ ความสามารถในการสอนของครูที่จะบ่งชี้ว่ากระบวนการเรียนการสอนได้ดำเนินไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตร

5. การประเมินโครงการใช้ของหลักสูตร ถือว่าแม้การประเมินผลของแต่ละโครงการได้วางแผนและขั้นตอนของการประเมินผลไว้อย่างดีแล้วก็ตาม แต่การดำเนินงานอาจจะมีข้อผิดพลาดได้ ซึ่งจะทำให้การประเมินเพื่อสรุปผลของหลักสูตรผิดพลาดไปได้ ฉะนั้นจึงต้องมีการประเมินผลโครงการเพื่อตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง

จากที่นักการศึกษาได้กล่าวมาพอสรุปจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่ ได้ดังนี้

1. การประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร คือการประเมินในระหว่างการทำงานพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะ ๆ ในระหว่างที่ทดลองใช้หลักสูตรแล้วนำผลจากการวัดมาประเมินว่าแต่ละขั้นตอนของหลักสูตร มีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ดี

เพื่อใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรในการที่จะปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรได้ถูกต้องก่อนที่จะนำไปใช้จริงต่อไป

2. การประเมินเพื่อสรุปผลว่าคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียน ของสังคมเพียงใด ควรจะใช้ได้ต่อไปหรือควรระงับเลิกทั้งหมด หรืออาจจะยกเลิกเพียงบางส่วนและปรับแก้ในส่วนใด

รูปแบบการประเมินหลักสูตร

ในการประเมินหลักสูตรเป็นการดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยทั่วไปมักกำหนดรูปแบบในการประเมิน โดยเลือกเอารูปแบบการประเมินรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบ เพื่อที่จะสามารถประเมินได้ครบถ้วน จุดมุ่งหมายของการประเมินเลือกใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสมจะทำให้การประเมินหลักสูตรเป็นไปได้อย่างเที่ยงตรง (Valid) และเชื่อถือได้ (Reliable) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการประเมินหลักสูตร รูปแบบการประเมินเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการประเมินหลักสูตร หรือ โครงการต่าง ๆ เพราะจะช่วยให้เห็นภาพรวมของการประเมินให้แนวทางในการกำหนดความมุ่งหมาย วิธีการในการประเมิน

นิภา แก้วศรีงาม (2544, หน้า 75-80) กล่าวว่ารูปแบบที่ใช้ในการประเมินผลหลักสูตรมีหลายรูปแบบดังนี้

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal-Attainment Mode) รูปแบบนี้จะยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักในการประเมิน จะพยายามกำหนดจุดมุ่งหมายและตีค่าจุดมุ่งหมายเหล่านั้นเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าสิ่งที่ต้องการได้บรรลุจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่

รูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์ (Tyler Model) เป็นรูปแบบที่ยึดวัตถุประสงค์ โดยคำนึงว่าประสบการณ์การเรียนรู้จากโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ดังนั้นการประเมินผลจึงเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเพียงใด ซึ่งเป็นการประเมินในระยะสุดท้ายของหลักสูตร

ไทเลอร์ (Tyler, 1994, p. 61) ได้ให้แนวคิดในการประเมินซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบที่เก่าแก่และใช้กันอย่างกว้างขวาง เรียกว่า รูปแบบที่ยึดวัตถุประสงค์ (Goal-Base Model หรือ Objectives Model) ซึ่งจะเห็นความสอดคล้องระหว่างความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ให้สามารถแสดงออกในรูปพฤติกรรมของผู้เรียน พิสูจน์ให้เห็นว่าการดำเนินโครงการ (หลักสูตร) ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นมากน้อยเพียงใด โดยรูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ มีลักษณะรูปแบบที่มีจุดเน้น 3 ประการ คือ

1. เน้นที่จะประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2. ตรวจสอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาในลักษณะที่สัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอน และสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. เน้นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนกับการประเมิน โดยจุดมุ่งหมายจะแจ่มแจ้งอย่างละเอียดในลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งจะเป็นพื้นฐานว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, 1994, p. 61)

รูปแบบการประเมินผลของแฮมมอนด์ (Hammond Model) แฮมมอนด์เสนอโครงสร้างของการประเมินผลไว้เป็นแบบประกอบด้วย

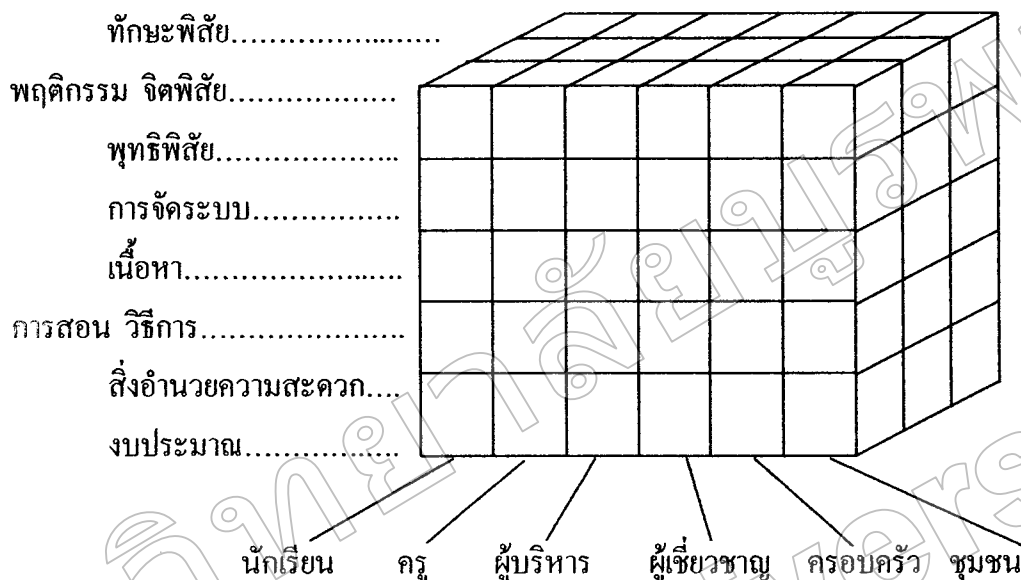
1. มิติที่ 1 ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดชั้นเรียน ตารางสอน เนื้อหาวิชา วิธีการสอน วัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่าย
2. มิติที่ 2 ด้านสถาบัน ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร ครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชน
3. มิติที่ 3 ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความรู้ ความจำ เจตคติและทักษะ

แฮมมอนด์ (Hammond, 1997, pp. 187-170) ให้ความเห็นว่า ในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้นำเอากระบวนการของการประเมินมาเป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการปรับปรุงหลักสูตร และจากการประเมินหลักสูตรในทัศนะที่แคบคือ พิจารณาเฉพาะจากการสอบวัดผลสัมฤทธิ์และสถิติปัญหา ก่อให้เกิดปัญหาครูและผู้บริหารมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจไม่เพียงพอ แฮมมอนด์จึงเสนอโครงสร้างและรูปแบบของการประเมินนวัตกรรม (Innovation) ที่เป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจแนวความคิดของแฮมมอนด์ได้ดียิ่งขึ้นจึงจะกล่าวตามลำดับหัวข้อดังนี้ คือ โครงสร้างสำหรับการประเมิน และรูปแบบของกระบวนการในการประเมิน

1. โครงสร้างสำหรับการประเมิน

โครงสร้างสำหรับการประเมิน ประกอบด้วยมิติ (Dimension) 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านการสอน (Instructional Dimension) ด้านสถาบัน (Institutional Dimension) และด้านพฤติกรรม (Behavioral Dimension) แต่ละด้านประกอบไปด้วยตัวแปรหลายตัว ดังแสดงไว้ในภาพที่ 4

..... เรียงหรือความล้มเหลวของหลักสูตร พิจารณาได้จากปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างตัวแปรในมิติทั้ง 3

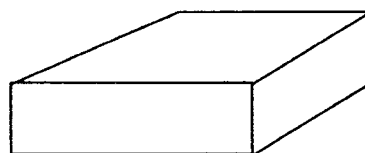

ภาพที่ 5 โครงสร้างสำหรับการประเมินตามแนวคิดของแฮมมอนด์ (Hammond, 1997, p. 187)

แต่ละบรีด หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแต่ละมิติ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่จะพิจารณาในการประเมินทั้งหมด 90 องค์ประกอบ แนวความคิดเดิมเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรซึ่งเป็นแนวคิดที่แคบมาก ได้แก่ การพิจารณาองค์ประกอบด้านพุทธิพิสัย ที่เกี่ยวกับเนื้อหาโดยวัดจากนักเรียน นั่นคือ พิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในวิชาที่เรียนนั่นเอง ดังแสดงองค์ประกอบดังกล่าวไว้ในภาพที่ 6

พุทธิพิสัย.....

เนื้อหา.....

นักเรียน

ภาพที่ 6 องค์ประกอบด้านพุทธิพิสัยที่เกี่ยวกับเนื้อหาโดยวัดจากนักเรียน (Hammond, 1997, p. 170)

อย่างไรก็ตามในการประเมินหลักสูตรไม่ว่าจะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ครบทั้ง 90 องค์ประกอบ การพิจารณาองค์ประกอบใดบ้างขึ้นอยู่กับว่าจะประเมินหลักสูตรในความหมายที่กว้างหรือแคบ เป็นหลักสูตรระดับชาติ ระดับชั้นเรียน หรือระดับรายวิชา นั่นคือขึ้นอยู่กับธรรมชาติของหลักสูตรที่จะประเมินนั้น

แฮมมอนด์ ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการประเมินนวัตกรรมในโรงเรียน โดยใช้ตัวอย่างนวัตกรรม การสอนเป็นคณะ ต้องการประเมินว่า การสอนเป็นคณะแทนการสอนแบบเดิมที่ให้ครูคนเดียวสอนทุกวิชา ตามตารางสอนที่จัดไว้ตายตัวจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ แฮมมอนด์แบ่งกระบวนการประเมินออกเป็น 5 ขั้นตอน แต่ละขั้นจะตรงกับแต่ละประเภทของตัวแปร

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นกำหนดว่า จะประเมินอะไร จะประเมินหลักสูตรระดับกว้าง เช่น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นที่ใช้ในโรงเรียนนั้น หรือในระดับแคบ เช่นหลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แฮมมอนด์เสนอแนะว่า กรณีที่โรงเรียนยังขาดผู้เชี่ยวชาญการประเมินไม่ควรจะประเมินในระดับกว้าง ในตัวอย่างนี้สิ่งที่จะต้องประเมินคือ การสอนเป็นคณะซึ่งเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง แต่จะเริ่มประเมินการสอนแบบเดิมเสียก่อน เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง นั่นคือได้ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานสำหรับการนำนวัตกรรมซึ่งในตัวอย่างนี้ได้แก่ การสอนเป็นคณะมาใช้

ขั้นที่ 2 เป็นขั้นให้นิยามลักษณะของตัวแปรต่าง ๆ ในมิติการสอนและมิติสถาบัน ยกเว้นตัวแปรที่เป็นงบประมาณ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการคือ

1. พฤติกรรมที่จะชี้ว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์นั้น
2. เงื่อนไขที่คาดว่าพฤติกรรมนั้นจะปรากฏ
3. เกณฑ์ที่จะยอมรับระดับของพฤติกรรมว่าจะต้องมีพฤติกรรมนั้นในระดับใด

ในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะต้องนำเอาโครงสร้างสำหรับการประเมินในภาพที่ 5 พิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ นอกเหนือจากองค์ประกอบด้านพุทธิพิสัยที่เกี่ยวกับเนื้อหาโดยวัดจากนักเรียน

ขั้นที่ 4 ทำการวัดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 3 ทั้งนี้อาจใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ การสังเกต แบบวัดเจตคติ ฯลฯ จากการวัดในขั้นนี้ก็จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ทำการวิเคราะห์ผลภายในองค์ประกอบแต่ละตัว และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อสรุปผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เป็น

หมายที่ต้องการให้เกิดแก่นักเรียนตามที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ 3 ซึ่งจะชี้ถึงประสิทธิภาพในการบรรลุถึงผลที่ต้องการของการสอนแบบเดิม

จากการประเมินผลการสอนแบบเดิมตามกระบวนการที่ได้กล่าวมา ก็จะได้ข้อมูลในการกำหนดทิศทางและลักษณะของนวัตกรรม หลังจากที่ได้ทดลองใช้นวัตกรรมในตัวอย่างนี้ ได้แก่วัดการสอนเป็นคณะก็จะทำการประเมิน ในทำนองเดียวกันจากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 5

รูปแบบการประเมินผลของเมทเฟสเซลและสคริฟเวน (Metfessel & Scriven, 1997, pp. 82-83) เสนอว่าการประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็ตามควรใช้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นหลักในการประเมินผล ซึ่งเขาเน้นว่าวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้จะต้องมาจากการพิจารณาของนักการศึกษานักปรัชญา นักจิตวิทยา นักเรียน และบุคคลทุกอาชีพที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ

เมทเฟสเซล และสคริฟเวน (Metfessel & Scriven, 1997, pp. 84-88) ได้เสนอแนวคิดในการประเมิน 4 ลักษณะ คือ

1. การประเมินย่อย เป็นการประเมินที่อยู่ในระหว่างการดำเนิน โครงการหรือดำเนินหลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
2. การประเมินรวมหรือประเมินรวบยอด เป็นการประเมินสรุปผลของหลักสูตร ซึ่งการประเมินลักษณะนี้จะดำเนินการเมื่อสิ้นสุดกระบวนการใช้หลักสูตรแล้ว ทั้งนี้เพื่อการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตร ตลอดจนการหาจุดเด่นหรือจุดบกพร่องของหลักสูตรที่ได้ดำเนินการไปแล้วเพื่อนำไปใช้กับหลักสูตรอื่นต่อไป
3. การประเมินภายใน เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ภายในตัวของมันเอง เช่น การประเมินเนื้อหา จุดมุ่งหมาย กระบวนการให้คะแนน เจตคติของครู เป็นต้น
4. การประเมินผลสำเร็จ เป็นการประเมินผลที่เกิดจากสิ่งต่าง ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร เช่น การประเมินผลที่เกิดจากการสอนของครูที่มีต่อนักเรียน หรือผลที่เกิดจากครู เกิดกับผู้ปกครอง เป็นต้น

ตามแนวคิดของเมทเฟสเซลและสคริฟเวนเกี่ยวกับการประเมินใน 4 ลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่อนำมาสัมพันธ์กันจะได้ลักษณะของผลการประเมินเพื่อการตัดสินใจ 4 ประการคือ

ตารางที่ 2 การประเมินเพื่อการตัดสินใจ

ลักษณะการประเมิน	การประเมินภายใน	การประเมินผลสำเร็จ
การประเมินย่อย	ตัดสินใจความสมบูรณ์ของเนื้อหา (เช่น โครงสร้าง ลำดับของเนื้อหา)	ตัดสินใจที่เกิดระหว่างดำเนินการ เพื่อเป็นข้อมูลสะท้อนกลับ
การประเมินรวม	ตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับวัสดุต่าง ๆ	ตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น

แนวคิดในการประเมินผลของเมทเพสเซลและสกริฟเวนที่น่าสนใจคือ การประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากหลักสูตร เป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งที่ได้คาดหวังไว้จะให้เกิดและผลที่มีได้คาดหวังไว้ ทั้งนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจริง ๆ จากการใช้หลักสูตร ซึ่งอาจเป็นผลในทางที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาก็ได้ การประเมินผลของหลักสูตรลักษณะดังกล่าวนี้ เรียกว่า Goal – Free Evaluation

รูปแบบการประเมินผลของครอนบาค (Cronbach, 1973, pp. 44-59) ได้เสนอแนวคิดว่าการประเมินควรนำไปใช้เพื่อตัดสินใจ 3 ประการคือ

1. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรรายวิชา โดยการตัดสินใจว่าวัสดุอุปกรณ์ทางการสอนใดและวิธีการสอนใดเป็นที่น่าสนใจ
2. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยการสำรวจความต้องการของนักเรียนเพื่อวางแผนการสอน
3. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับระบบการบริหาร

ครอนบาค (Cronbach, 1973, pp. 120-128) เสนอแนวคิดในการประเมินว่า ผลของการประเมินควรจะนำไปใช้เพื่อตัดสินใจ 3 ประการคือ

1. เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรรายวิชา (Course Improvement) โดยการตัดสินใจว่าวัสดุอุปกรณ์ทางการสอนใด และวิธีการสอนใด เป็นที่น่าพอใจ และจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตรงจุดใดบ้าง
2. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล (Decision about Individual) โดยการสำรวจความต้องการของนักเรียนเพื่อการวางแผนการสอน พิจารณาคุณภาพของนักเรียนเพื่อการคัดเลือกและการจัดกลุ่ม และการหาข้อสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าและข้อบกพร่องของนักเรียน
3. เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหาร โดยการพิจารณาว่าระบบของโรงเรียนที่เป็นอยู่ดีเพียงใด ครูแต่ละคนมีคุณภาพเป็นอย่างไร เป็นต้น

แนวทางในการประเมินจะประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการเรียนการสอน เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน เช่น ครูดำเนินการสอนอย่างไร นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร

2. การประเมินทักษะความชำนาญ (Proficiency) เป็นการประเมินความสามารถของนักเรียน โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน อาจแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ และใช้ข้อทดสอบที่จัดให้แต่ละกลุ่มแตกต่างกัน เพื่อให้ครอบคลุมในสิ่งที่เรียนมาทั้งหมด นอกจากนี้ยังวัดความสามารถโดยวิธีการอื่น ๆ อีก เช่น การให้นักเรียนทำงาน เป็นต้น

3. การประเมินเจตคติ (Attitude) เป็นการประเมินความเชื่อ (Belief) เกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไปแล้วว่าเป็นเช่นไร การวัดความเชื่อนี้อาจทำได้ด้วยการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถามหรือวิธีการอื่นที่เหมาะสม

4. การติดตามผล (Follow-up) เป็นการประเมินคุณภาพของหลักสูตร โดยการศึกษาการส่งผลของหลักสูตรต่อนักเรียนที่เรียนจบไปแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

2. รูปแบบที่ยึดหลักเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) รูปแบบนี้ถือว่าถ้าจะมีการประเมินผลผลิตของหลักสูตรจะอาศัยเกณฑ์ภายนอกของระบบหลักสูตร แต่ถ้าเป็นการประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนหรือเนื้อหาวิชาจะอาศัยเกณฑ์ภายในของระบบหลักสูตรเป็นเกณฑ์ในการประเมินผล โดยพิจารณาว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีคุณค่าถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ผู้พิจารณากำหนดเกณฑ์หรือตัดสินคุณค่าของหลักสูตรจะได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒินั้น ๆ รูปแบบการประเมินผลในแนวนี้ได้แก่ รูปแบบการประเมินผลของสเตค (Stake Model) ซึ่งสเตคได้เสนอแนะให้ทำการประเมินองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

2.1 การประเมินสิ่งที่มีอยู่ก่อน

2.2 การประเมินกระบวนการ

2.3 การประเมินผลผลิต

สเตค (Stake, 1973, pp. 106-128) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการประเมินผลโปรแกรมการศึกษาหรือหลักสูตรว่า ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรประเภทใดหรือระดับใด ควรทำการประเมินอย่างมีแบบแผน มีความละเอียดและสมบูรณ์ ทั้งนี้ก็โดยประเมินให้ครบ ทั้งด้านสิ่งที่มีมาก่อนหรือตัวป้อนกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นหรือผลผลิต โดยใช้ฐานที่สำคัญ 2 ด้าน คือ การบรรยายและการตัดสินและใช้การเปรียบเทียบทั้งกับมาตรฐานและกับโปรแกรมหรือหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจแนวความคิดของสเตคได้ดียิ่งขึ้น จึงจะกล่าวตามลำดับหัวข้อดังนี้คือ ด้านที่จะต้องประเมินการจัดรูปของข้อมูลและกระบวนการประเมิน

1. ด้านที่จะต้องประเมิน จะต้องประเมินทั้ง 3 ด้านคือ ตัวป้อน กระบวนการและ ผลผลิต ดังนั้นผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ด้าน โดยใช้วิธีการต่างๆ และจากแหล่งต่าง ๆ

ตัวป้อน (Antecedent) คือ สภาพที่มีมาก่อนการเรียนการสอน ซึ่งอาจเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นหรือผลผลิต (Outcome) ได้แก่

1. ด้านนักเรียน เช่น ความถนัด ความสนใจ ประสบการณ์เดิม เป็นต้น
2. ด้านครู เช่น วุฒิ ความเข้าใจ และความพร้อมที่มีต่อการสอนหลักสูตรใหม่นั้น
3. เนื้อหาสาระของบทเรียน
4. วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น แผนภูมิ บัตรคำ รูปภาพ หุ่นจำลอง หนังสือ

หรือเอกสารประกอบการสอน ฯลฯ

5. บริเวณโรงเรียน
6. ระบบการจัดโรงเรียน
7. ชุมชน

กระบวนการ (Transaction) คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนกับนักเรียน ผู้เขียนกับผู้อ่าน ผู้ปกครองกับผู้แนะแนว นอกจากนี้ยังหมายถึง ลำดับกิจกรรมที่ประกอบกันขึ้น เป็นกระบวนการของการศึกษา เช่น การให้ชมภาพยนตร์ การอภิปราย การทำการบ้าน การเขียน วิจารณ์ที่ปรายงาน การดำเนินการสอน ฯลฯ

ผลผลิต (Outcome) คือ ผลจากการสอน อันได้แก่

1. ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เช่น ความสามารถ ผลสัมฤทธิ์ ทักษะ เจตคติที่มีต่อวิชา และการเรียน

2. ผลกระทบที่มีต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผลกระทบที่มีต่อครู ผู้บริหาร ผู้แนะแนว ฯลฯ
3. ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียน
4. ความสูญเสียของอุปกรณ์ต่าง ๆ
5. ค่าใช้จ่าย

การพิจารณาผลผลิตนี้ จะไม่พิจารณาเพียงแค่เฉพาะที่มีหลักฐาน หรือที่ปรากฏหลังจาก จบบทเรียนเท่านั้น แต่จะพิจารณาไปถึงการนำไปใช้ การถ่ายโอนการเรียนรู้และผลในด้านช่วย เสริมการเรียนรู้ใหม่ ซึ่งกว่าจะวัดได้อาจหลังจากเรียนจบไปแล้วอีกนาน

2. การจัดรูปของข้อมูล สิ่งที่จะต้องประเมินทั้ง 3 ด้านคือ ตัวป้อน กระบวนการ และ ผลผลิต นั้นจะต้องจัดอยู่ในรูปแบบที่แสดงไว้ในภาพที่ 6 กล่าวคือ ต้องอยู่ทั้งในตารางการบรรยาย (Descriptive Matrix) และตารางการตัดสิน (Judgment Matrix)

ความมุ่งหวัง	ผลที่สังเกต		มาตรฐานการตัดสิน	
1	4	ตัวป้อน กระบวนการ ผลผลิต	7	10
2	5		8	11
3	6		9	12
ตารางการบรรยาย			ตารางการตัดสิน	

ภาพที่ 7 ลักษณะของรูปแบบข้อมูลที่จะต้องรวบรวม (Stake, 1973, pp. 106-128)

ผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูล 12 ประเภท จะขอชี้แนะบางประเภทดังนี้ ประเภทที่ 1 (อยู่ในตารางการบรรยาย) เป็นข้อมูลด้านความมุ่งหวังเกี่ยวกับตัวป้อน เช่น มุ่งหวังว่านักเรียนจะมีคุณลักษณะเช่นไร ครูที่มีลักษณะเช่นไร มีอุปกรณ์การสอน สิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง ฯลฯ ประเภทที่ 4 (อยู่ในตารางการบรรยาย) เป็นข้อมูลด้านผลที่สังเกตเกี่ยวกับตัวป้อน เช่น จากการสังเกตในขณะที่ใช้หลักสูตรพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะเช่นไร ครูที่มีลักษณะเช่นไร มีอุปกรณ์การสอน สิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง แต่ละอย่างมีสภาพเช่นไร ฯลฯ ประเภทที่ 7 (อยู่ในตารางการตัดสิน) เป็นข้อมูลด้านมาตรฐานเกี่ยวกับตัวป้อน เช่น มีเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะนักเรียนเช่นไรบ้าง เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูเช่นไรบ้าง เกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ไรบ้าง สำหรับข้อมูลที่สังเกตอาจได้มาจากการสังเกตโดยตรง หรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบสำรวจ การสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบรายการ แบบทดสอบทางจิตวิทยาทุกประเภท

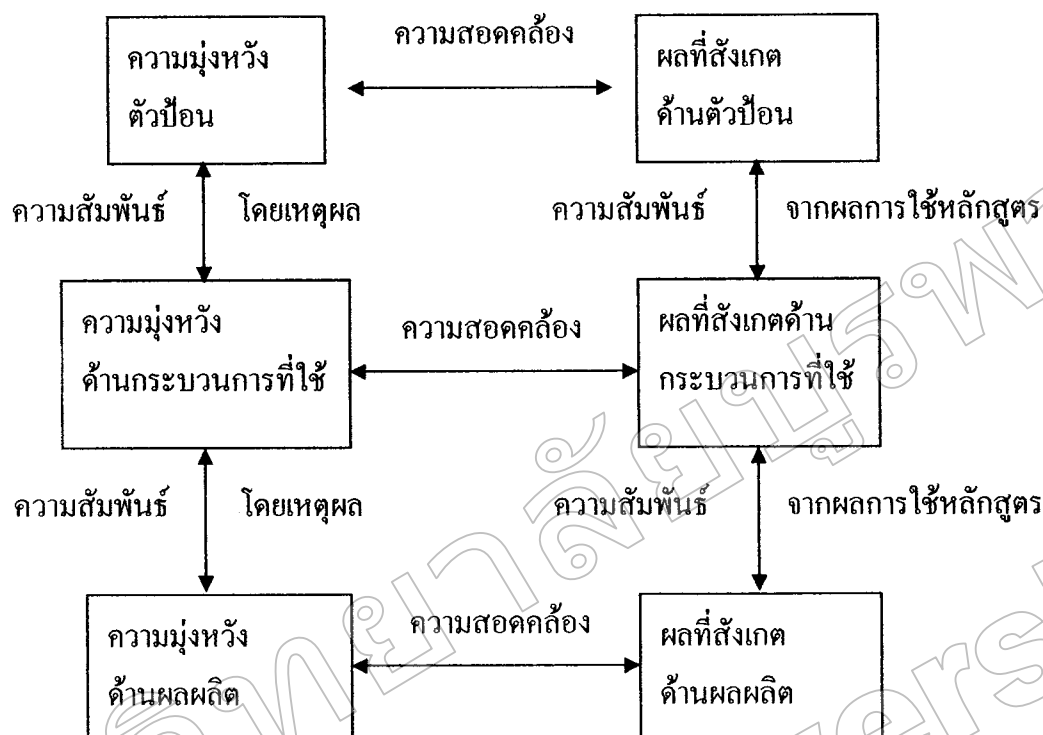
3. กระบวนการการประเมิน แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 พิจารณาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูลต่าง ๆ ในตารางการบรรยาย

ขั้นที่ 2 ตัดสินโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานและเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น

1. การพิจารณาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูลการบรรยาย

นำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้แล้วในรูปแบบที่แสดงไว้ในภาพที่ 1 เฉพาะส่วนของตารางการบรรยายมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูล โดยพิจารณาตามรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 8 การพิจารณาข้อมูลด้านการบรรยาย (Stake, 1973, pp. 106-128)

1.1 การพิจารณาความสัมพันธ์ ขั้นแรก พิจารณาความสัมพันธ์ (Contingency)

ระหว่างตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิตตามที่มุ่งหวังไว้ โดยใช้เหตุผล การหยั่งคิด ในการพิจารณาเช่น พิจารณาว่าวิธีการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้นั้น เหมาะสมกับ เด็กกลุ่มนี้หรือไม่ สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา วัสดุอุปกรณ์หรือไม่ และทั้งหมดเหล่านี้ น่าจะช่วยให้เกิดผลในประเภท และระดับที่มุ่งหวังไว้นั้นหรือไม่ เป็นต้น ขั้นที่สอง พิจารณา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิตจากการสังเกตในสภาพที่เป็นจริง เช่น พิจารณาว่าในการใช้หลักสูตรจริงนั้น วิธีสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้จริงเหมาะสมกับเด็กที่มี คุณลักษณะเช่นนั้นหรือไม่ สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้จริงหรือไม่ และ สอดคล้องกับผลที่เกิดขึ้นจากการสอนตามที่สังเกตหรือไม่ เป็นต้น

1.2 การพิจารณาความสอดคล้อง พิจารณาว่าในแต่ละแถวมีความสอดคล้อง

(Congruence) ระหว่างความมุ่งหวังกับผลที่สังเกตหรือไม่ นั่นคือ พิจารณาว่า ตามที่ได้วางแผนหรือ มุ่งหวังไว้นั้นในความเป็นจริงแล้วเป็นอย่างไร มีอะไรเหลื่อมล้ำกันอยู่ เปรียบเทียบแต่ละรายการไป ตัวอย่างเช่น ในด้านตัวป้อน ตั้งใจจะใช้อุปกรณ์ชนิดใด คุณภาพขนาดไหน เวลาสอนจริงมีอุปกรณ์ ต่าง ๆ ครบหรือไม่ มีคุณภาพดังที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ ฯลฯ ในด้านกระบวนการ เวลาที่วางแผนว่า จะใช้กับเวลาที่ใช้จริงเท่ากันหรือไม่ ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่าง

ไว้เรียนกับนักเรียนตามที่มุ่งหวังไว้ สอดคล้องกับในเวลาสอนจริงหรือไม่ ฯลฯ ในด้านผลผลิต ผลจากการใช้หลักสูตรนั้นสอดคล้องกับที่ได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ เป็นต้น

2. การตัดสินใจโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานและเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น

สเตคให้ความเห็นว่าในการประเมินจะต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจนเพื่อให้สำหรับเปรียบเทียบ และในการประเมินหลักสูตรนอกจากจะเปรียบเทียบผลของการใช้หลักสูตรนั้นกับมาตรฐานดังกล่าวแล้ว ควรเปรียบเทียบข้อมูลในตารางการบรรยายของหลักสูตรดังกล่าวของหลักสูตรอื่นอีกด้วย จึงจะทำให้การประเมินมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.1 การตัดสินใจโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ดังได้กล่าวในข้อที่ 2 และแสดงไว้ในภาพที่ 6 แล้วว่าผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูลในด้านต่าง ๆ 12 ประเภท โดยมีข้อมูลด้านมาตรฐาน 3 ประเภท คือ มาตรฐานเกี่ยวกับตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต ข้อมูลมาตรฐานดังกล่าวอาจได้มาจากกลุ่มที่เป็นหลัก (Reference Group) เช่น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชานั้น กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ฯลฯ ถ้าเป็นไปได้ควรใช้มาตรฐานหลายชุด ซึ่งจะทำให้ได้เปรียบเทียบ มาตรฐานของกลุ่มที่เป็นหลักหลายกลุ่ม อันจะช่วยให้ตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น

นำเอาผลการสังเกต กล่าวคือ นำเอาข้อมูลเชิงควาของภาพที่ 7 มาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่เป็นเกณฑ์แต่ละมาตรฐาน พิจารณาว่าผลที่สังเกตถึงระดับมาตรฐานแต่ละด้านหรือไม่ และจะยึดมาตรฐานกลุ่มใดเป็นสำคัญ เช่น สมมติว่าในด้านผลผลิต มาตรฐานของครูใหญ่ก็คือ นักเรียนได้เกรด A 60% มาตรฐานของกลุ่มครูผู้สอนคือ นักเรียนได้เกรด A 60% เราจะยึดมาตรฐานของใครก็นำเอาผลมาตัดสินมาตรฐานของกลุ่มนั้น

2.2 การตัดสินใจโดยเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น นำเอาข้อมูลการบรรยายในตารางภาพที่ 7 ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลดังกล่าวของโครงการอื่น หรือหลักสูตรอื่น เช่น เปรียบเทียบกับหลักสูตรเก่า โดยเปรียบเทียบทั้งในด้านสิ่งที่มีมาก่อน กระบวนการและผลผลิตในคุณลักษณะที่เห็นว่าสำคัญและสามารถเปรียบเทียบกันได้

3. รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Model) รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษาหรือผู้มีหน้าที่ตัดสินใจ โดยอาศัยการประเมินผลเปรียบเทียบข้อมูลหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของหลักสูตรกับมาตรฐานที่ผู้ประเมินกำหนดไว้ รูปแบบในแนวนี้ได้แก่

รูปแบบการประเมินผลของโพรวัส (Provus Model) (Provus, 1998, pp. 170-217) เป็นรูปแบบการประเมินผลที่อาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือสิ่งที่ดำเนินการอยู่ในหลักสูตรกับมาตรฐานที่ผู้ประเมินร่วมกับคณะผู้เกี่ยวข้องและผู้บริหารหลักสูตรกำหนดเกณฑ์ขึ้นมา การประเมินผลโดยผลการเปรียบเทียบนี้จะกระทำในทุก ๆ ขั้นตอนของระบบหลักสูตร

ถ้าพบข้อบกพร่องขั้นตอนใดก็จะแก้ไขและปรับปรุงในขั้นตอนนั้น

รูปแบบการประเมินผลของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam Model) สตัฟเฟิลบีมได้เสนอรูปแบบซีปปี้ (CIPP Model) เป็นรูปแบบในการประเมินหลักสูตร โดยเน้นว่าการประเมินหลักสูตร คือกระบวนการในการหาข้อมูล เก็บข้อมูล และใช้ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกและวิธีการที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยพิจารณาว่าควรจะใช้การประเมินผลแบบใดเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของหลักสูตร

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1998, pp. 128-142) อธิบายความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาว่า เป็นกระบวนการการบรรยาย การหาข้อมูลและการให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจหาทางเลือกและได้หาแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรว่าจะต้องประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต จึงมีผู้เรียกรูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีมว่า CIPP Model เพื่อให้เข้าใจแนวความคิดของสตัฟเฟิลบีมได้ดียิ่งขึ้น จึงจะกล่าวตามลำดับหัวข้อ ดังนี้คือ ด้านที่จะต้องประเมินและความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ และรูปแบบของการประเมิน

1. ด้านที่จะต้องประเมินและความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ ในการประเมินหลักสูตรนั้น สิ่งที่จะต้องประเมินอยู่ 4 ด้านใหญ่ๆ ด้วยกัน เพื่อนำเอาข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ 4 ประเภท ดังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างด้านที่จะต้องประเมินกับประเภทของการตัดสินใจดังนี้

	สิ่งที่คาดหวัง	สิ่งที่จริง
เป้าหมาย	การประเมินบริบท (การวางแผนเพื่อกำหนดจุดประสงค์)	การประเมินผลผลิต (การปรับปรุงคงรูปหรือเปลี่ยนแปลง)
วิธีการ	การประเมินตัวป้อน (การออกแบบประสบการณ์)	การประเมินกระบวนการ (การควบคุมการใช้หลักสูตร)

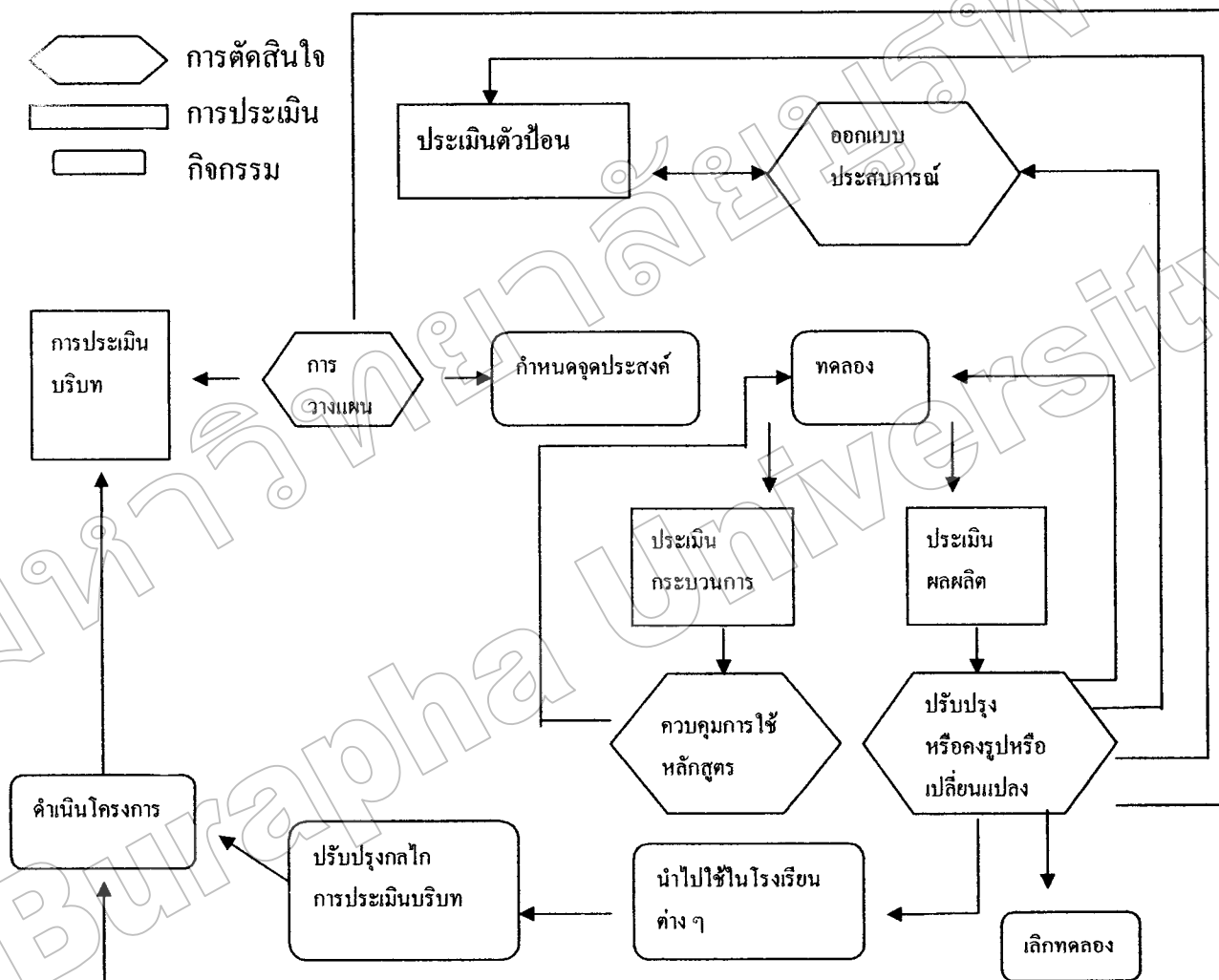
ภาพที่ 9 ประเภทของการตัดสินใจ (Stufflebeam, 1998, pp. 128-142)

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อนำมาตัดสินใจในการวางแผนเพื่อกำหนดจุดประสงค์
2. การประเมินตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อนำมาตัดสินใจในการออกแบบประสบการณ์ (Structuring)
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อนำมาตัดสินใจควบคุมการใช้หลักสูตร (Implementing)

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อนำมาตัดสินความสำเร็จของโครงการหรือเปลี่ยนแปลงโครงการ (Recycling)

2. รูปแบบของการประเมิน

รูปแบบของการประเมินแสดงไว้ดังในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 รูปแบบของการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1998, pp. 128-142)

จากรูปแบบของการประเมินในภาพที่ 10 มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

ขั้นแรก ประเมินบริบท (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง มีปัญหาอะไร มีสรรพกำลังที่จำเป็นอะไรบ้างที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ฯลฯ นำเอาข้อมูลเหล่านี้มาวางแผนกำหนดจุดประสงค์

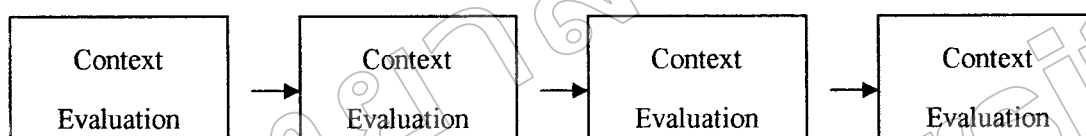
ขั้นที่ 2 ประเมินตัวป้อน (Input Evaluation) ข้อมูลที่ได้จากการประเมินตัวป้อนจะช่วยในการออกแบบประสบการณ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ตัวอย่างคำถามที่เป็นแนวทางในการประเมินด้านนี้ได้แก่ ครูมีความเข้าใจในเทคนิคการสอนแบบใหม่หรือไม่ ถ้าจะให้ได้อย่างจริงจังจะต้องฝึกอบรมครูเท่าใด จะใช้วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างไร ยุทธวิธีที่ออกแบบไว้อยู่บนรากฐานทฤษฎีที่เหมาะสม และจะช่วยให้บรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ฯลฯ ข้อมูลจากการประเมินด้านนี้จะนำมาพิจารณา กำหนด กระบวนการ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และผลผลิต (Product Evaluation) หลังจากประเมินในขั้นที่ 2 เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร (Trial) และประเมินด้านกระบวนการ เพื่อทราบว่าวิธีการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบไว้นั้นได้นำมาใช้หรือไม่และมีปัญหาอะไรบ้างและประเมินด้านผลผลิตด้วย เพื่อทราบว่าจากการใช้วิธีการเหล่านั้นแล้วได้ผลเป็นอย่างไร เพื่อที่จะตัดสินใจว่าจะปรับปรุงหรือคงรูปหรือเปลี่ยนแปลง (Recycling) ตัวอย่างเช่น ในระหว่างทดลองใช้หลักสูตรเมื่อประเมินผลผลิตพบว่า ไม่บรรลุผลดังที่มุ่งหวังก็ย้อนกลับมาพิจารณาว่าในการทดลองนั้น ได้ใช้กระบวนการต่าง ๆ ดังที่ออกแบบไว้หรือไม่จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร หรือจะย้อนกลับไปดูที่ได้ตัดสินใจด้านการออกแบบประสบการณ์ว่า สมควรปรับปรุงใหม่หรือไม่อย่างไร หรือจะย้อนกลับไปพิจารณาปรับปรุงด้านตัวป้อนหรือจะย้อนกลับไปพิจารณาการตัดสินใจด้านการวางแผนหรือจะตัดสินใจคงรูปเดิมไว้ หรือจะตัดสินใจเลิกทดลองหรือจะตัดสินใจนำไปใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ (Installation) โดยปรับปรุงกลไกการประเมินด้านบริบทให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อที่จะทราบว่าเมื่อนำหลักสูตรนี้เข้าไปใช้จริงจะมีผลกระทบทั่วไปอย่างไร

จากแนวคิดของสต๊อฟเฟิลบีม จะเห็นว่าแนวคิดที่ได้พยายามแสดงแนวทางและวิธีการประเมินให้มีความชัดเจนมากที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแนวคิดในการประเมินให้คิดแล้วจะได้ว่าถ้าจะให้การประเมินหลักสูตรมีความสมบูรณ์ โดยใช้รูปแบบประเมินนี้แล้ว ควรดำเนินการประเมินเป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ ประเมินบริบทก่อนเพื่อวางแผนตั้งวัตถุประสงค์ ต่อมาก็ประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรเลือกวิธีการที่เหมาะสมและเมื่อมีการนำหลักสูตรไปใช้ก็ประเมินกระบวนการเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการและสุดท้ายเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการหลักสูตรก็ประเมินผลผลิต การที่จะประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรไปพร้อม ๆ กันในขณะดำเนินการหลักสูตรนั้นค่อนข้างจะให้คุณค่าน้อย สิ่งที่คุณประเมินพิจารณาได้อีกอย่างหนึ่งที่คิดว่าน่าจะเป็นข้อจำกัดของรูปแบบนี้ คือ กระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรมิได้เสนอแนะไว้อย่างชัดเจน แหล่งข้อมูลที่จะให้ข้อมูลที่เป็นความคาดหวังก็มีได้มี

การระบุไว้ชัดเจนว่าลักษณะเช่นไร โดยเฉพาะการประเมินเกี่ยวกับกระบวนการดูเหมือนว่าเป็นการบรรยายมากกว่าการตัดสิน

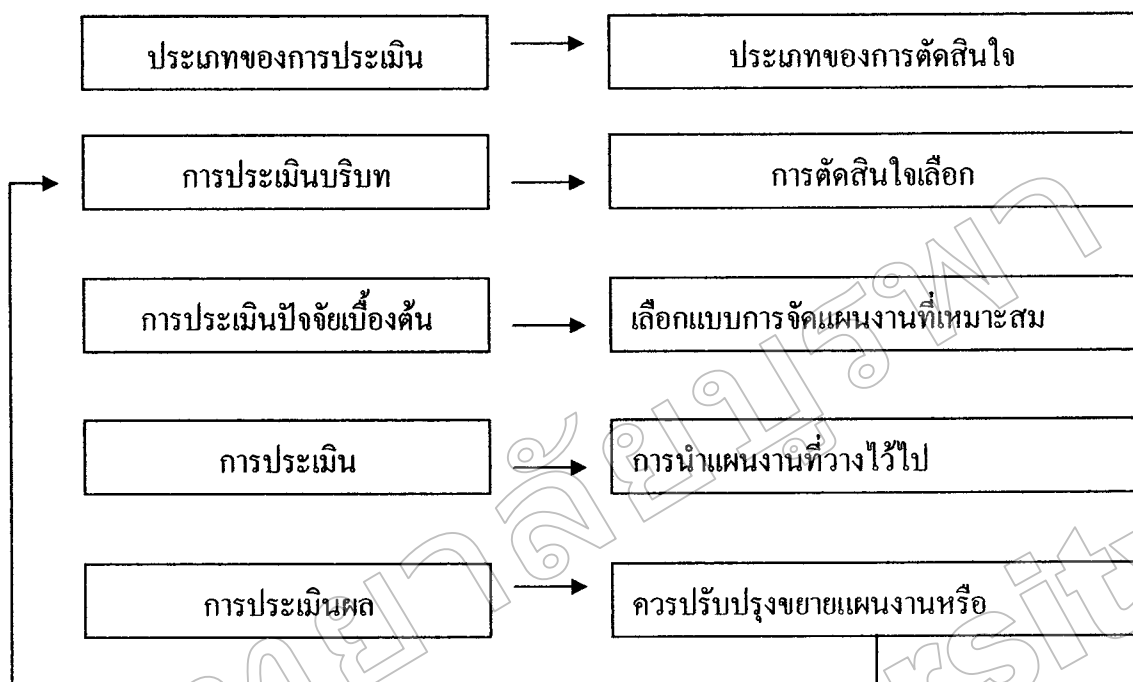
รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้ เป็นผลของการประเมินหลักสูตรของคณะกรรมการสมาคมเกียรตินิยมการศึกษา (The Phi Delta Kappa Committee) ที่ทำการประเมินโครงการจัดการศึกษาโดยการนำของแดเนียล สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งบางครั้งรูปแบบการประเมินผลนี้ ก็เรียกตามชื่อของสตัฟเฟิลบีม (Deneil Stufflebeam Model) และบางครั้งก็เรียกย่อ ๆ ว่า ซิปป์โมเดล (CIPP model) ซึ่งเรียกลำของสิ่งที่จะประเมินผล คือ Context – Input – Process – Product ดังปรากฏในภาพที่ 11

ภาพที่ 11 แผนการประเมินหลักสูตรตามหลักของแบบจำลองซิปป์ CIPP Model (Stufflebeam, 1998, pp. 128-142)

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation – C) คือ การประเมินสภาพที่จะมีอิทธิพลต่อการจัดประสบการณ์ เพื่อทราบปัญหาและความต้องการต่าง ๆ สำหรับนำไปใช้ในการวางแผนเบื้องต้น กำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation – I) เป็นการหาข้อมูลเพื่อประเมินลักษณะดีและไม่ดีของการออกแบบต่าง ๆ หรือวางแผนประสบการณ์ เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้น ซึ่งจะนำไปสู่แผนการจัดหลักสูตรที่เหมาะสมที่สุด
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation – P) คือการประเมินกระบวนการของหลักสูตรในด้านการจัดการเรียนการสอนและเนื้อหาวิชา ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การประเมินในด้านนี้จะใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนินการปฏิบัติตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้แล้ว
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation – P) คือการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรในวิธีการและแนวทางการดำเนินการสอนตามที่ได้ตัดสินใจแล้ว หรือเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ซึ่งทำให้ทราบคุณค่าของหลักสูตรโดยส่วนรวมด้วย

ความสัมพันธ์ของประเภทการประเมินและประเภทของการตัดสินใจแบบจำลองซิปป์สรุปได้เป็นแผนภูมิดังภาพที่ 12 ดังนี้

ภาพที่ 12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองซิปปี
(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2545, หน้า 118)

การศึกษางานวิจัยที่ใช้รูปแบบการประเมินซิปปี ประเมินหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ พบว่ารูปแบบการประเมินซิปปี มีข้อดีและข้อจำกัดคือ

1. รูปแบบการประเมินซิปปี มีความทันสมัยมากกว่ารูปแบบอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เช่น จะยุติ ปรับปรุง หรือพัฒนาต่อไปได้
2. รูปแบบการประเมินซิปปี เป็นรูปแบบแรกๆ ที่ประเมินองค์ประกอบทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่บริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งมีเหตุผลและเป็นระบบมากกว่ารูปแบบอื่น
3. รูปแบบการประเมินซิปปี เป็นรูปแบบที่เน้นให้มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลมาก ซึ่งจะนำไปสู่การประเมินในรายย่อยๆ ต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินผลหลักสูตรทำได้หลายรูปแบบ การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อน จะต้องใช้ความประณีตละเอียดอ่อนและมีทักษะอันกว้างขวางที่จะทำการประเมินตรงจุดใดและในรูปแบบใดและพึงระลึกอยู่เสมอว่า

1. การประเมินหลักสูตรจะต้องกำหนดลงไปอย่างชัดเจนว่าจะประเมินอะไรให้แน่นอน
2. การหาข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประเมินหลักสูตร

3. การรวบรวมข้อมูลมาเพื่อกำหนดเกณฑ์ และกำหนดเครื่องมือในการประเมินจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

4. การวิเคราะห์ผลของการประเมินจะต้องกระทำอย่างระมัดระวังและมีความเที่ยงตรง เพื่อที่จะนำผลมาวิเคราะห์นั้น ไปเสนอกับคณะกรรมการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อ

5. การพิจารณาผลการประเมินหลักสูตร เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบการประเมินซิปปี เป็นแนวทางในการประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีการใช้มาแล้ว และเป็นการประเมินระบบครบวงจรโดยกำหนดด้านต่าง ๆ ที่จะประเมินดังนี้

1. บริบท เป็นการประเมินความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร
2. ปัจจัยเบื้องต้น เป็นการประเมินความพร้อมของครูและนักเรียน ความพร้อมของเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน
3. กระบวนการ เป็นการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน
4. ผลผลิต เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและคุณลักษณะของนักเรียน

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1. ประเภทของสถานศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดประเภทของสถานศึกษาเป็น 3 ประเภท คือ ประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา มัธยมศึกษา จากการศึกษาของ กิตติชัย รุจิมงคล (2544, หน้า 90) พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชน เขตการศึกษา 12 เปรียบเทียบกับประเภทโรงเรียนที่ต่างกัน มีความแตกต่างกัน จากการศึกษาของ มนตรี บุญธรรม (2544) พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน มีความแตกต่างกัน และจากการศึกษาของ กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ (2536) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชน พบว่า โรงเรียนที่มีผู้บริหาร ดำรงตำแหน่งทางการบริหารแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน แต่ประสิทธิภาพของโรงเรียน จะแปรปรวนไปตามวุฒิทางการศึกษาของครูใหญ่ และประสิทธิภาพของโรงเรียนแตกต่างกัน ตามขนาด ประเภท และที่ตั้ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำประเภทของสถานศึกษามาศึกษาว่า น่าจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการที่จะทำให้ การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามความคิดเห็นของครู กับประเภทของสถานศึกษาต่างกัน

2. ครูผู้สอนระดับช่วงชั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดประเภทของครูผู้สอนระดับช่วงชั้น เป็น 4 ประเภท คือ ครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 1 ครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 2 ครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 3 และครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 4 โดยครูต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล และระดับพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ ส่วนครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้ ส่วนครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนานิสัยส่วนตัว พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้ความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ และครูผู้สอนระดับช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) เป็นช่วงจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพมุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ จากผลการวิจัยของ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 (2546, หน้า 170) พบว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2546 จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรื่องเดช สาระปารัง (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนางานแนะแนวของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตการศึกษา 12 ระหว่างครูในเขตเทศบาลกับครูนอกเขตเทศบาล พบว่าความต้องการพัฒนางานแนะแนว

ระหว่างครูในเขตเทศบาลกับครูนอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้าน มีความต้องการแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำครูผู้สอนระดับช่วงชั้น มาศึกษาว่า น่าจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการที่จะทำให้ การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กับ ความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับช่วงชั้นของสถานศึกษาต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรในประเทศ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรหลายเรื่อง ผู้วิจัยเลือกเฉพาะที่ประเมินอย่างเป็นระบบและเป็นงานวิจัยประเมินหลักสูตร โดยเสนอที่เป็นงานวิจัยในประเทศก่อน ดังนี้

ขวัญใจ มณีวงษ์ (2533, หน้า 79-80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร การศึกษาสาตรบัณฑิต สาขาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์ นักศึกษาและบัณฑิต มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาวิชา ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมในระดับน้อย และ อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต และผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตเห็นว่า บัณฑิตที่สำเร็จจากหลักสูตรนี้มี คุณลักษณะทั่วไป และคุณลักษณะเฉพาะทางวิชาชีพที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรในระดับมาก

มยุรี พลังกุล (2540, หน้า 132-138) ได้ใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ในการประเมิน หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ของวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า ซึ่งได้ทำการประเมิน องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ดังนี้คือ

1. องค์ประกอบทางด้านบริบท (Context) ประเมินเกี่ยวกับตึกเรียนและห้องเรียน หอพักและห้องนอน สถานที่เล่นกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ตั้งห้องสมุด และบริการ ห้องสมุด การประกอบเลี้ยง (โภชนาการ) ห้องทดลองปฏิบัติการ ห้องประชุมและห้องส้วม ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และการบริหารจัดการ ซึ่งวิธีการรวบรวมข้อมูลขององค์ประกอบ สภาพแวดล้อมนี้ใช้ทั้งการสำรวจสภาพและแบบสอบถาม

2. องค์ประกอบทางด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประเมินเกี่ยวกับนักเรียนแพทย์ อาจารย์ แพทย์ บุคลากรสายงานต่าง ๆ ที่ให้บริการการศึกษา หนังสือ ตำรา เอกสารและวารสาร อุปกรณ์ ต่าง ๆ งบประมาณ โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและแบบสอบถาม

3. องค์ประกอบทางด้านการบวนการ (Process) ประเมินเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาวิชาของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล

4. องค์ประกอบทางด้านผลผลิต (Product) ประเมินเกี่ยวกับปริมาณของผลผลิตคุณภาพของผลผลิต (ความรู้ความสามารถ ทักษะ จริยธรรมของแพทย์ และลักษณะผู้นำของบัณฑิตแพทย์ทหาร) ซึ่งการประเมินด้านปริมาณนั้นได้อาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนการประเมินด้านคุณภาพโดยใช้แบบทดสอบทำการทดสอบกับนักศึกษาแพทย์

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้คือ 1) สิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้ายังมีความไม่เหมาะสมในเรื่องสถานที่ตั้งห้องสมุดและเวลาที่เปิดบริการ การประกอบเลี้ยง (โภชนาการ) ห้องสมุดและห้องส้วมและการบริหารจัดการ 2) ปัจจัยนำเข้าของวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้ายังบกพร่องควรปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษา การพิจารณาคัดเลือกอาจารย์ การพัฒนาอาจารย์ การขาดเจ้าหน้าที่สายบริการทางวิชาการที่ทำงานเต็มเวลา ได้แก่ นักวิจัย นักสถิติ และนักการศึกษา ขาดอุปกรณ์การศึกษา ที่สำคัญคือผู้ป่วย ซึ่งบางประเภทและจำนวนของผู้ป่วยไม่เพียงพอให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ 3) กระบวนการต่าง ๆ ที่วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้าจัดยังมีข้อบกพร่อง ผู้สำเร็จการศึกษาแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาสาธารณสุขได้ ไม่สามารถทำวิจัยได้ 4) ปริมาณของบัณฑิตไม่เพียงพอกับความต้องการของกองทัพ 5) บัณฑิตที่ผลิตได้ยังมีคุณภาพไม่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานแพทยสภาบางประการ เช่น การคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจในกรณีผู้ป่วยฉุกเฉิน หักลดการทางการแพทย์บางอย่างและจริยธรรมที่พึงปรารถนา 6) บัณฑิตมีคุณภาพไม่ตรงวัตถุประสงค์ของวิทยาลัยเกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐาน การทำการวิจัยและลักษณะการเป็นผู้นำบางประการ

สุวรรณี มงคลรุ่งเรือง (2540, หน้า 104-106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต พุทธศักราช 2533 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ พุทธศักราช 2533 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยผู้วิจัยศึกษาโดยใช้รูปแบบการประเมินซิปป์ ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านบริบทประเมินเกี่ยวกับจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาวิชาของหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้น ประเมินเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน วัสดุศึกษา สถานที่เรียนคุณสมบัติของนักศึกษาและความพร้อมและศักยภาพของอาจารย์ ด้านกระบวนการประเมินเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลการเรียน และด้านผลผลิตประเมินเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ความรู้ความเข้าใจทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทักษะในการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ วุฒิภาวะในการทำงานและบุคลิกภาพความเป็นนักสังคมสงเคราะห์ โดยมี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 คน นักศึกษา จำนวน 60 คน ผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 70 คน และผู้บังคับบัญชาผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 37 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประมวลข้อมูลเป็นแบบประเมินความคิดเห็นต่อหลักสูตร แบบทดสอบวัดทัศนคติต่อวิชาชีพ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ แบบทดสอบวัดคุณลักษณะในการทำงาน แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ ความเป็นนักสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และแบบสังเกตกระบวนการ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในแบบประเมินและแบบทดสอบอื่น ๆ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. การประเมินด้านบริบท พบว่า วัตถุประสงค์โครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมาก
2. การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า สื่อการเรียนการสอน วัสดุศึกษา สถานที่เรียน ความพร้อมและศักยภาพของอาจารย์ มีความเหมาะสมในระดับมาก สำหรับคุณสมบัติของนักศึกษา พบว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
3. การประเมินด้านกระบวนการ พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดและประเมินผลการเรียน มีความเหมาะสมในระดับมาก
4. การประเมินด้านผลผลิต พบว่า ผลสัมฤทธิ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ความรู้ ความเข้าใจทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทักษะในการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คุณลักษณะในการทำงาน และบุคลิกภาพความเป็นนักสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ของผู้สำเร็จการศึกษามีความเหมาะสมในระดับมาก

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2545, หน้า 118) ทำการประเมินหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP ประเมินด้านต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระของหลักสูตร คุณภาพของนิสิต ภาระงานของอาจารย์ผู้สอน การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร โดยการใช้เครื่องมือ แบบจำลองพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินคุณภาพของนิสิต และการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนิสิต ผลการประเมินสรุปได้ว่า

ในด้านวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระ พบว่า ได้มีการระบุวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตรสอดคล้องกันดี เนื้อหาสาระของหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แต่การจัดรายวิชาของจิตวิทยาการศึกษา มีจำนวนน้อยและกระจายมากเกินไป

ในส่วนคุณภาพของนิสิต พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ความสามารถในสาขา ปริญญาโทในระดับปานกลาง แต่มีความรู้ความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและความถนัดเชิง

วิชาการอยู่ในระดับไม่เป็นที่น่าพอใจ นอกจากนั้นพบว่านิสิตรุ่นหลัง ๆ มีศักยภาพเชิงวิชาการต่ำกว่ารุ่นแรก ๆ

ในด้านการะงานของอาจารย์ผู้สอน พบว่า อาจารย์ได้ปฏิบัติงานสอนมากกว่าเกณฑ์ ในอุดมคติ อาจารย์บางท่านยังต้องทำหน้าที่ควบคุมหรืออ่านวิทยานิพนธ์ ออกนิเทศประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตปริญญาตรีด้วย

ในด้านการบริหารหลักสูตร พบว่า ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะขาดสถานที่เจ้าหน้าที่ วิธีสอบคัดเลือกยังไม่เหมาะสม

ในด้านกระบวนการเรียนการสอน พบว่า ขาดแคลนวัสดุที่จะอำนวยความสะดวกประสิทธิภาพการเรียนการสอน

ในด้านผลผลิตของหลักสูตร พบว่า คุษณิบัณฑิตรุ่นแรกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับปริญญาเอกค่อนข้างสูง

สาววินี ภูวสุนทเรศ (2548, หน้า 81-94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา รายด้านโดยรวม ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา จำแนกตามแผนการศึกษาแผน ก และแผน ข โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) เปรียบเทียบการประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยบูรพา ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษา จำแนกตามศูนย์การศึกษา ศูนย์บางแสน ศูนย์จันทบุรี ศูนย์คอนทองและศูนย์สระแก้ว โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยในต่างประเทศ

บูท (Booth, 1971, p. 6446) ติดตามผลคุษณิบัณฑิตของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยจอร์เจีย พบว่า คุษณิบัณฑิตส่วนใหญ่ที่ทำงานทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีความพอใจในด้านความรู้ทางวิชาการที่ได้รับ แต่เห็นว่าความรู้และประสบการณ์ทางด้านสังคมให้มากขึ้น

เคิร์คบี้ (Kirkby, 1975, p. 4227) ติดตามผลคุษณิบัณฑิตทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมอนทาน่า คุษณิบัณฑิตเห็นว่า หลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปมีประโยชน์ต่องานที่ทำในปัจจุบันค่อนข้างน้อย วิธีการเรียนการสอนที่ดีที่สุดคือ การสัมมนาการอภิปรายและการทำรายงานตามลำดับ

แอลเลน (Allen, 1982, p. 1791-A) ได้ศึกษาติดตามผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง และสาขาอาชีพศึกษา เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรม การวิจัย ใช้แบบสอบถามส่งไปยังผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นทั้งมหาวิทยาลัย และชุมชน รวมทั้ง ผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาด้วย ผู้บังคับบัญชามีความพึงพอใจในความสามารถของ ผู้สำเร็จการศึกษา แต่ได้เน้นให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น มนุษย์สัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร และตระหนักถึงประสบการณ์ในชีวิตจริงมากขึ้นกว่าเดิม

เคลลี่ (Kelly, 1983, p. 1706) ทำการประเมินหลักสูตรของโครงการการศึกษาวิชาชีพ ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยอาร์คันซอ ที่จัดขึ้นเมื่อปี 1976-1980 ผลการสอบถาม ผู้สำเร็จการศึกษาพบว่า 1) มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ตอบไม่พอใจในหลักสูตรที่เป็นอยู่ 2) ผู้ตอบมีความต้องการให้วิทยาลัยทบทวนกระบวนการคัดเลือกผู้เข้ารับการศึกษาและ กระบวนการนิเทศ 3) โดยทั่วไปผู้เข้ารับการศึกษามีความพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับจากการ ศึกษา

โดแนลด์สัน (Donaldson, 1983, p. 3215-A) ได้ติดตามผลชุมชนปฏิบัติ สาขา การให้คำปรึกษาของมหาวิทยาลัย อาร์คันซอ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนปฏิบัติต่อ ประสบการณ์ทางการศึกษา ระหว่างที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยความพอใจที่ได้รับจากการเตรียมการ เพื่อประกอบอาชีพ ข้อมูลการประกอบอาชีพของชุมชนปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง โปรแกรม วิจัยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนปฏิบัติต้องการให้มีการ จัดประสบการณ์ ทัศนศึกษา มีการติดตามเป็นระยะ เพื่อประเมินโปรแกรม และควรมี การศึกษาความคิดเห็นผู้บังคับบัญชาต่อการทำงานผู้สำเร็จการศึกษาด้วย

คอสส์ (Kauss, 1998, p. 2136) ทำการประเมินหลักสูตรระดับปริญญาโททางการสอน ของมหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น โดยสอบถามความคิดเห็นของมหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ที่ประกอบอาชีพครู ผลพบว่า ร้อยละ 80 เห็นว่า ความสามารถทางด้านการสอนของเขายังได้รับการ ปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ จึงมีความประสงค์จะให้หลักสูตรนี้เน้นเกี่ยวกับสมรรถภาพ ทางการสอนให้มากขึ้น

จากการประมวลแนวความคิดจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พบว่า เมื่อมีการสร้างหลักสูตรขึ้นมาแล้วมีความจำเป็นที่จะต้องประเมินหลักสูตร เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิจัยเกี่ยวกับ การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยใช้รูปแบบจำลองชิปปี้ (CIPP Model) ในการประเมินที่เน้นการประเมินในทุกด้านของหลักสูตรจึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยมาก

ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ของหลักสูตร และยังสามารถได้ข้อมูลไปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ในสถาบันการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University